

ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΓΩΣΣΗΣ

ΥΠΟ Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

Α'.

Φωνητικά.

Ἐπειδὴ ἐν ταῖς συμπλοκαῖς τοῦ σ + ἀφώνοις, ὑγροῖς καὶ ἐρρίνοις, ὅπως καὶ ἐν ταῖς τοῦ ν + ἀφώνοις καὶ ὑγροῖς παρατηροῦνται ἐν τῇ νεωτέρᾳ συνήθει Ἑλληνικῇ λαλουμένην ποικιλίαν τινές, ἐπιτραπῆτω βραχύς τις περὶ τούτων λόγος. Αἱ συμπλοκαί, περὶ ὧν ὁ λόγος, συμβαίνουσι τὸ μὲν ἐντὸς λέξεως, τὸ δὲ μεταξὺ συνεκφερομένων λέξεων, καὶ ἐπειδὴ δὲν διατίθενται πᾶσαι ὁμοίως, ἀνάγκη νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἑκάστης τούτων χωρὶς. Οὕτω τὸ σ + θ, σ + χ ἐντὸς μὲν καὶ ἐν ἀρχῇ λέξεως προφέρονται ὡς σι, σκ, μεταξὺ δὲ λέξεων ὡς σ + θ, σ + χ', πρὸ βλ. ἀσιτεῆς, ἐντροπιόσημα, ἐπιάσημα, σκάζω, σκαοί, ἔσκιω, σκολάζω, πασκαλιὰ κ.λ.π., ἥτοι ἐν τῇ συνήθει τοῦ συριστικοῦ σ μετὰ τῶν ἐντὸς καὶ ἐν ἀρχῇ λέξεως δασέων θ, χ ἐγένετο ἀνομοιώσις, ὥστε τὸ πνεῦμα τῶν δασέων ἕνεκα τοῦ προηγουμένου πνεύματος τοῦ ἐν τῷ σ ἐσιγήθη, καὶ δὴ ἀντὶ σχ, σθ ἔξεφωνήθη ἀπλῶς σκ, σι'. (Καὶ ὅπου τὸ σ ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ χ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους μετ' ἐκπτώσιν τοῦ φωνήεντος τοῦ μεταξὺ αὐτῶν, ἐτροάπη, τοῦλάχιστον ἐνιαχοῦ, εἰς σκ' πρὸ βλ. τὸ ἐν Κρήτῃ-σύνηδες σκαίνομαι ἀντὶ σ(ι)χαίνομαι καὶ τοῦτο ἀντὶ σκχαίνομαι λέγεται δ' ὅμως ἐν Ἀθήναις ἔτι σχωρᾷτέ μου, πάντως διότι ἡ σύγρησις τοῦ ν θὰ ἔγινεν εἰς χρόνους κατὰ πολλὰ νεωτέρους). Καὶ ταῦτα μὲν ἐν λέξει· μεταξὺ δὲ λέξεων λέγεται πάντοτε τῆς θειᾶς μου, τοῦς θειοῦς μου, πῶς θέλεις; πῶς θὰ τὸ κάμω; πῶς χωρίζεις ἔτσι; τῆς χώρας, τῆς χήρας, τῆς Χριστιανῆς κ. τ. λ. (τὸ σφ ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ δὲν ἐμφαίνει τὴν ποικιλίαν ταύτην· πρὸ βλ. σφάζω, σφίγγω, ἀσφαλίζω καὶ τοὺς φρωιᾶδες, τῆς φρωιᾶς, τὲς φρωιᾶς κ. λ. π. Ἐν Κυθήροις καὶ τῷ Πόντῳ τὸ σφ διετέθη ἐντὸς λέξεως ὁμοίως τῷ σθ, ἥτοι ἐγένετο σπ).

2) Τὸ σ + β, γ, δ, μ, ν, λ, ρ, ἥτοι τὸ σ σὺν τοῖς ἡχηροῖς φθόγγοις,

1) Ὁ λόγος ἐν τοῖς ἑξῆς θὰ εἶναι περὶ τῆς δημοτικῆς, φυσικῆς προφορᾶς, οὐχὶ περὶ τῆς ἐν τοῖς σχολείοις διδασκομένης.

2) Ὡς γνωστὸν ἐν τισι διαλέκτοις ἔξεφωνεῖτο πάλαι σι ἀντὶ σθ ἐν ταῖς ῥηματικαῖς καταλήξεσιν· ἀλλὰ τὸ τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης φαινόμενον τοῦτο δὲν ἀνάγεται εἰς ἐκεῖνο· τοῦτο εἶναι γενικόν, ἐκεῖνο οὐχί· πρὸ βλ. Α. Α. (= Ἀκαδημεικὰ ἀναγνώσματα ὑπὸ Γ. Ν. Χατζιδάκι) τόμ. Α' σελ. 459.

καὶ ἐντὸς λέξεως καὶ μεταξὺ συνεκφερομένων λέξεων διετέθη ὁμοίως, τ. ἔ. ἀφωμοιώθη καὶ ἐγένετο ὁμοίως ἡχηρὸν ζ, ὅπως εἶναι καὶ τὰ μετ' αὐτὸ ἀκολουθοῦντα πρβλ. τοὺς βοσκούς, καὶ ἄζβηστος ἄζβέστης, τοὺς γάμους, τοὺς δούλους, τοὺς λαούς, τοὺς λιμένας, τῇς ῥόγκας, τῇς μοίρας μου, τοὺς νόμους, καὶ δύζμοιρος, δύζνους, εἰζλεύσσει, εἰζρέω, κ.λ.π.

3) Τὸ σ + τοῖς ἀήχοις κ, π, τ, καὶ τοῖς ὁμοίως ἀήχοις διπλοῖς ξ, ψ καὶ ἐν λέξει καὶ ἐν συντάξει μένει σ, σκεπάζω, σπία, ἀναστενάζω, τοὺς καλούς, τοὺς πόθους, τοὺς τόπους, τοὺς ξένους, τῆς ψυχῆς σου, κ. λ. π.

Περὶ δὲ τῶν ἔρρινων καὶ τῶν συμπλοκῶν αὐτοῦ παρατηροῦμεν ὅτι:

1) Τὸ ἔρρινον + φ, χ, θ, ἦτοι μετὰ τῶν ἀήχων δασέων ἤδη κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους καὶ μεσαιωνικοὺς χρόνους ἀφωμοιώθη αὐτοῖς καὶ ἔπειτα ἠπλοποιήθη ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ· σφύζεται δὲ τὸ διπλοῦν ἐν Κύπρῳ καὶ ἐπὶ τῶν Λωδεκανήσεων πρβλ. συχωρῶ, συχύζω, ἀφαλός, ἀθίζω καὶ 'ς τὸ θεό σας, τὴ χώρα, τὴ φωνή σου, κ. λ. π.

2) Τὸ ἔρρινον + β, γ, δ, ἦτοι σὺν τοῖς μέσοις λεγομένοις, ἐντὸς μὲν λέξεως ἐνοῦται μετ' αὐτῶν εἰς μβ, νγ, νδ, μβαίνω, ἀγγίζω, ἄνδρες, μεταξὺ δὲ δύο λέξεων τὸ μὲν ἔρρινον σιγᾶται, τὸ δὲ β, γ, δ προφέρεται, ὅπως συνήθως πρβλ. τὸ βασιλιά, 'ς τὸ γάμο, τὸ Δημήτρι.

3) Τὸ ἔρρινον σὺν τοῖς ἀήχοις, κ, π, τ καὶ ξ, ψ ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτὰ ἀφομοιωτικῶς, τ. ἔ. μετέβαλεν αὐτὰ εἰς ἡχηρὰ b, g, d ἐν τε τῇ λέξει καὶ τῇ συντάξει, πρβλ. ἐνάναδιος, σύνδεκνος καὶ 'ς τὸν δόπο, ἐμβόδιο, ἀνανθάζω, καὶ τὸν βάτο, τὸν γακό.

4) Τὸ ἔρρινον + σ, ζ, ξ, ψ διατίθεται ποικίλως, ἦτοι πρὸ τοῦ σ ἐντὸς λέξεως καὶ μεταξὺ λέξεων ἀφωμοιώθη πάλαι καὶ ἔπειτα ἠπλοποιήθη, τὸ σσιτῆρα, πρὸ δὲ τοῦ ζ ἀπεβλήθη, 'ς τὴ ζωή σου, συζευτής, πρὸ δὲ τοῦ ξ καὶ ψ ἐν μὲν συντάξει γίνεται ἀφομοιώσεις, τὸν γζένο, τὴν θζυχή σου, ἐν δὲ λέξει ἀπλοποιήσεις, σύξυλος, σύψυχος.

5) Τὸ ἔρρινον τ ὑγροῖς καὶ ἔρρινοις ἀφωμοδιώθη ὁμοίως πάλαι καὶ ἔπειτα ἠπλοποιήθη· τοῦτο ἐγένετο μόνον ἐν τῇ συνεκφορᾷ, διότι ἐντὸς λέξεως δὲν ἐκληρονομήθησαν ἡμῖν ἐκ τοῦ παλαιοῦ τοιαῦτα φθόγγων συμπλέγματα τὸ λέοντα, τῷ λεονταριῶν, τῷ ῥυακιῶ, τὸ Μαραθῶνα, τὸ νέο(ν), κ. λ. π.

Τῶν φαινομένων τούτων ἄλλα μὲν εἶναι παλαιὰ κληρονομία, λ. χ. τὰ μέσα β, γ, δ μετὰ τὸ ἔρρινον φαίνεται δηλ. ὅτι ἐν τῇ συνάφει ταύτῃ τὰ μέσα λεγόμενα ταῦτα ἐμποδιζόμενα ὑπὸ τοῦ πρὸ αὐτῶν ἔρρινου δὲν ἐχώρησαν εἰς τὴν ἐξέλαξιν, ὅπως ἐν ἄλλαις χώραις, καὶ δι' αὐτὸ διετηρήθησαν πάντοτε τοιαῦτα b, g, d (πρβλ. Α. Λ. τόμ. Α' σελ. 487).

Ὅμοίως ἀρχαία κληρονομία φαίνεται καὶ ἡ ἐμφάνις τοῦ ἡχηροῦ ζ ἀντὶ τοῦ ἀήχου σ πρὸ τῶν ἡχηρῶν β, γ, δ, μ, ν, λ, ρ· ταῦτα συμπροφερόμενα ἀφωμοιώθησαν, ἦτοι ἐγένοντο ἀμφοτέρω τὰ συνεκφερόμενα ἡχηρά, ὅπως μαρτυροῦσιν ἤδη ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί.

Ὁμοίως ἀρχαία κληρονομία εἶναι καὶ ἡ σίγησις τοῦ ν πρὸ τοῦ ζ, συζῶ, συζευ(κ)τής, ᾽ς τὴ ζωή σου.

Καὶ τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ ἑρρίνου πρὸς τὸ ἀκόλουθον δασὺ δείγματα παρέχουσιν αἱ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί, ὥστε ἔκπαλαι ἤρξατο ὁ ἀσθενὴς τοῦ ἑρρίνου καὶ ἐν τούτοις σχηματισμός.

Τὸ αὐτὸ ζητέον καὶ περὶ τῶν παθῶν τοῦ ἑρρίνου πρὸ τῶν ὑγρῶν πρβλ. ἐπιγραφικὰ τὸλ λιμένα, τὸρ ῥοῦν κ. τ. λ., ἥτοι ἐγένετο πρῶτον ἀφομοίωσις καὶ ἔπειτα ἀπλοποίησης, διὸ σήμερον μόνον λ, ρ ἐκφωνεῖται.

Ἀλλ' ἡ σύναψις τοῦ ν + ἀήχοις κ, π, τ καὶ τοῖς διπλοῖς ἀήχοις ὁμοίως ξ, ψ ἢ καταντήσασα εἰς ἡχηρὸν b, g, d φαίνεται νεωτέρα ἀνάπτυξις διότι πάλαι μὲν μόνον ἐπὶ τοῦ ἑρρίνου ἐφαίνετο ἡ ἀφομοίωσις, τὰς μὲν ψυχάς, τὸν κακῶν κ. λ. π., βουδύτερον δὲ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἢ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, ἐξηπλώθη καὶ ἐπὶ τὸ ἐξῆς ἄφωνον, τὸν galόν, εἰς τὸν βάτον, τὸν δόπον, τὸν γζέρον, ᾽ς τὴν βζυχή σου (περὶ τοῦ ἐν λέξει σύξυλος, σύψυχος, εἴπομεν ἤδη).

Δυσκολώτερα εἰς ἐρμηνείαν φαίνονται τὰ διαφόρως διατιθέμενα ἐν λέξει καὶ ἐν συνεφορᾷ λέξεων, ἥτοι τὰ συμπλέγματα σ + θ, σ + χ, καὶ ν + χ, θ, φ, ξ, ψ, ἥτοι διατὶ ἀστενής, γίνεσθε, κάθεσθε, σκολάζω, ἀλλὰ τῆς θεῆς μου, τῆς χάρας, τοὺς χορούς, καὶ διατὶ μβαίνω, ἀγγίζω, ἄνδρες, ἀλλὰ τὸ βασιλεά, τὸ γάμο, τὸ Δημήτρι, καὶ διατὶ τὸν γζέρο, τὴν βζυχή, ἀλλὰ σύξυλος, σύψυχος¹. (Τὸ ὅτι ἡμεῖς γράφομεν τὰ μὲν ὑφέν, τὰ δὲ κατὰ διάστασιν, τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν. Περὶ τούτου πείθεται ἕκαστος παρατηρήσας πρῶτον τὰ ἄλλα τὰ ὁμοίως διατιθέμενα, ἐνάνδιος καὶ ᾽ς τὸν δόπο, κ. λ. π.).

1) Παρόμοιον φαινόμενον παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ. Τὰ ψιλὰ δηλ. κ, π. ἀφομοιοῦνται πρὸς τὰ ἐξῆς δασέα καὶ ἐντὸς λέξεως καὶ ἐν συνεπείᾳ πρβλ. πλέκω ἐπλέχθην, λείπω ἐλείφθην, καὶ οὐχ ὁσία, ἀφ' οὗ τὰ δὲ β, γ μόνον ἐντὸς λέξεως, ἐν συνεπείᾳ δὲ πρὸ τοῦ δασέος πνεύματος οὐχί' πρβλ. τρίβω ἐτρίφθην, λέγω ἐλέχθην, ἀλλὰ τριῖβ' οὕτως, λέγ' ἕτερον. Αἰτία τούτου πάντως εἶναι ὅτι ἐντὸς μὲν λέξεως ἐτελέσθη πάλαι καὶ ἐτελείτο ἕκτοτε κατ' ἀναλογίαν ἡ ἀφομοίωσις πάντων αὐτῇ πρβλ. καὶ τριπτός, λεκτός ὅπως καὶ γραπτός, τριπτός, γράβδην κ. λ. π., δι' ὧν δηλοῦται ὅτι, εἴτε ψιλὸν εἴτε δασὺ εἴτε ἡχηρὸν μέσον ἦτο τὸ πρῶτον, ἀφωμοιοῦτο ἔκπαλαι πρὸς τὸ ἐξῆς, τούναντίον δὲ ἐν τῇ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους γενομένη συνεφορᾷ τὰ μὲν ψιλὰ κ, π, τ συνήπτοντο μετὰ τοῦ ἀκολουθοῦντος δασέος πνεύματος εἰς κη, πη, τη, ἥτοι ἐγίνοντο χ, φ, θ καὶ δι' αὐτὸ ἔχομεν οὐχ οὕτως, ἀφ' οὗ, οὗ ποθ' ἡμεῖς, ἀλλὰ τὰ μέσα ἐνούμενα μετὰ τοῦ δασέος πνεύματος τῆς ἀκολουθούσης λέξεως ἐγένοντο βη, γη, δη, ἥτοι ἡχηρὰ δασέα, ἅτινα δὲν παρίστα τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον, ὅπως λ. χ. τὸ Ἰνδικὸν τὸ παριστῶν διαφόρως τὰ ἄηχα δασέα κη, πη, τη ἀπὸ τῶν ἡχηρῶν δασέων βη, γη, δη. Τούτου ἕνεκα τὰ μέσα παρ' ἡμῖν β, γ, δ παρέμενον καὶ πρὸ τοῦ δασέος πνεύματος ἀναλλοίωτα, τριῖβ' οὕτως, λέγ' ἕτερον, ἢ δ' ὅς. Τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος κ. ἐξ. ἀπαντῶντα οὐθεῖς, μηθεῖς, οὐθέν, μηθέν, οὐθαμῶς, μηθαμῶς, μηθαμόθεν, ὀφείλονται οὐχί' εἰς τὴν τότε ἐξαιρετικὴν δύναμιν τοῦ δασέος πνεύματος ἐμφανιζομένην δῆθεν ἐν τούτοις, ἀλλ' εἰς τὸ ὁμαλῶς μὲν παραχθέν θ ἐν τῷ οὐθ' εἰς ἐκ τοῦ οὐτε εἰς, οὐθ' ἐν ἐκ τοῦ οὐτε ἐν, καταχρηστικῶς δὲ ἐκ τούτων μεταδοθέν καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἀντὶ τοῦ δ.

Προβλ. ἔπειτα τὰς ἐρωτηματικὰς χρήσεις, οἷον πῶς θέλεις νὰ γίνη, πῶς χάσκεις ἔτσι; κ. λ. π. ἐν οἷς βεβαίως οὐδεμία γίνεται διακοπή. Ἡμεῖς πάντα ταῦτα προφέρομεν ταχέως, τοῦτο δὲ εἶναι ἡ αἰτία τῶν φαινομένων τούτων. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲ ὁμοίως ταχέως ἐξέφερον τοὺς φθόγγους, ὅθεν αἱ πολλαὶ ἀφομοιώσεις.

Κατ' ἐμὴν γνώμην τὰ πράγματα ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

Αἱ λέξεις αἱ ἀρχόμεναι ἀπὸ τῶν δασέων θ, χ λέγονται καὶ ἐν ἄλλαις συμπλοκαῖς ἐν αἷς τοιαύτῃ τῶν ἀρκτικῶν δασέων τούτων ἀλλοιώσις δὲν ἐπιβάλλεται φωνητικῶς, οἷον ἡ *θεία*, οἱ *θεῖοι*, ὁ *χορὸς* τοῦ *χοροῦ*, οἱ *χοροί*, *τί θέλεις*,* *διατί χάσκεις*, *νὰ θέλῃς*, κ. λ. π. Οἱ φθόγγοι ἄρα θ, χ, ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων εἶναι ἰσχυρῶς ἐντετυπωμένοι ἐν τῷ αἰσθηματι ἡμῶν ὡς τοιοῦτοι, ἥτοι ὡς ἀρκτικοὶ τῶν λέξεων, διὰ τοῦτο δὲ καὶ σχηματίζομεν αὐτοὺς τοιούτους καὶ εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις, καίτοι εἰς τὰς μετὰ τοῦ σ συμπλοκὰς αὐτῶν ἔδει φωνητικῶς ν' ἀλλοιωθῶσιν, ἥτοι λέγομεν *τῆς θείας*, τοὺς *χορούς*, πῶς *θέλεις*, πῶς *χάνεις* κ. λ. π. διὰ τὸ ἡ *θεία*, οἱ *θεῖες*, ὁ *χορὸς*, τοῦ *χοροῦ*, *θέλεις*, *χάνεις* κ. λ. π. Ὁμοίως πρέπει νὰ νοηθῇ καὶ ἡ διατήρησις τῶν μέσων β, γ, δ ἐν τῇ συνεκφορᾷ, τὸ *βασιλεά*, τὸ *γάμο*, τὸ *δῆμο* παρὰ τὸ *μβαίνει* κ. λ. π., τ. ἔ. ὅτι καὶ τούτων τὸ ἀρκτικὸν β, γ, δ καὶ ἐν τῇ συμπλοκῇ ταύτῃ μετὰ τοῦ ἐρρίνου διατηρεῖται διὰ τὴν ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκφράσεσι χρῆσιν αὐτῶν.

Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσῃ τις ἴσως, διατί παρόμοιόν τι δὲν παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ συμπλοκῇ τοῦ ἐρρίνου μετὰ τῶν ἀήχων κ, π, τ, ἀλλὰ λέγεται ὁμοίως καὶ ἐν λέξει καὶ ἐν συναφείᾳ τὸν *γακό*, *ἀναγγάζω*, τὸν *δόπο*, *ἀνδί* κ. λ. π.,

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐρρίνου ἐπὶ τὰ ἄηχα κ, π, τ φαίνεται παλαιότερα, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ παλαιοῦ ἐκληρονομήθη ἡμῖν τοιαύτη, ὥστε δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς ἡ διαφορὰ αὕτη τοσοῦτον παράδοξος, ὅσον θὰ προσέπιπτε, λ. χ. ἂν ἐλέγομεν τὸ *βασιλεά*, τὸ *δῆμο*, τὸ *γάμο* κ. τ. λ.

Εἰς δὲ τὸ ἐρώτημα διατί δὲν συνέβη καὶ εἰς τὸ σφ ὅτι εἰς τὸ σθ, σχ, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ φ σχηματίζεται ἐπὶ τῶν χειλέων, οὐχὶ διὰ τῆς γλώσσης, δι' ἧς τὸ σ καὶ τὸ θ, καὶ οὐχὶ περὶ τὸν οὐρανίσκον, ὅπου τὸ θ καὶ χ ἐντεῦθεν τὸ φ ὡς διὰ διαφόρων ὀργάνων καὶ ἐν ἄλλῃ χώρᾳ σχηματιζόμενον δὲν ὑπόκειται εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους τῆς ἀλλοιώσεως εἰς οὓς τὸ σθ, σχ, καὶ δι' αὐτὸ ἠδύνατο νὰ σωθῇ σφ. (Καθ' ἃ ἤδη ἀνωτέρω παρατηρήθη τὸ σφ ἐκφωνεῖται ἐν Κυθήροις καὶ Πόντῳ ὡς σπ. Διαφορὰ τις ἄρα ἐν τούτῳ ὑπῆρχε πάλαι ἐν τισι διαλέκτοις καὶ ἐκληρονομήθη εἰς τὰ ἰδιώματα ταῦτα ἀρχαίῳθεν ἢ ἡ ἀνομοιώσις ἐφηρμόσθη καὶ ἐπὶ τοῦ σφ).

Ὑπολείπεται νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ ποικιλία ἡ ἐμφανιζομένη ἐν τῇ προφορᾷ τοῦ ἐρρίνου + διπλοῖς ἐν λέξει καὶ ἐν συνεκφορᾷ λέξεων τὸν *γζένο*, τὸν *γζυλοσχίστη* ἀλλὰ *σύξυλος*, τὴν *βζυχή*, τὴν *βζώρα* ἀλλὰ *σύψυχος*. Ἡ ἀπορία αὕτη λύεται, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ διαφορὰ ἐν λέξει παρατηρεῖται ἐν τῇ συνθέσει μετὰ τῆς προθέσεως σύν. Καθ' ἃ δὲ ἐν Α. Α. τόμ. Α' σελ. 488.

σημ. παρατηρήθη, ἡ πρόθεσις αὕτη φέρεται ἐν συνθέσει σήμερον καὶ ὑπὸ τὸν τύπον σύ- τοῦτο μὲν φωνητικῶς, τοῦτο δὲ ἀναλογικῶς, πρβλ. συλλαβή, συμμαζεύω, σύ - σκατος κ. λ. π. καὶ δὴ καὶ συγυρίζω, συβάζω, σύβασι κ.λ.π. καὶ σύξυλος, σύφυχος.

Β΄,

Περὶ τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἐν τῇ μεσαιωνικῇ καὶ νέᾳ Ἑλληνικῇ.

Ἐπειδὴ ἐν τῇ γραμματικῇ, τὴν ὁποίαν διδασκόμεθα μικροὶ μαθηταί, βλέπομεν ὅτι ἕκαστος χρόνος τοῦ ῥήματος ἔχει οὐ μόνον πρόσωπα καὶ ἀριθμοὺς ἀλλὰ καὶ ἐγκλίσεις, ἀπαρέμματα, μετοχάς, διαθέσεις, ὑπολαμβάνομεν ὅτι πάντα ταῦτα συναποτελοῦν ἐν ὅλῳ σύστημα, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη συνδέονται πρὸς ἀλλήλα οὕτω στενῶς, ὥστε κατ' ἀνάγκην ἢ συνυπάρχουν ἢ συναπόλλυνται. Ἀλλὰ καὶ τὸ πρᾶγμα κατ' ἀλήθειαν δὲν ἔχει οὕτως, ἡ δὲ σὺν τῷ χρόνῳ συνεχῆς χρῆσις ἢ ἡ λήθη στοιχείου τινὸς ἐκ τούτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συνήθους ἢ σπανίας χρήσεως αὐτοῦ ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι πάλαι περιέπεσεν εἰς ἄχρηστίαν καὶ λήθην ὁ δυϊκὸς ἀριθμὸς, ὅτι ἡ εὐκτική ἦτο καθ' ὅλου εἰπεῖν ἄχρηστος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ταχέως ἠγολούθησαν τὰ τρία πρόσωπα τῆς προστακτικῆς, λέγέτω, λέγέτωσαν κ. λ. π., ὁ μέσος ἀόριστος καὶ ὁ μέλλων, ὁ παρακειμένος, ἡ μετοχὴ τοῦ ἀορίστου ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ (μόνον ἐν Ἰταλίᾳ σφύζονται ἀκόμη λείψανά τινά τῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου, δώσαντα, εἰπόντα κ. λ. π. πρβλ. τὴν ἐμὴν Einleitung σ. 145), βραδύτερον ἡ ἀπαρέμματος (μόνον ἐν τῇ Ἰταλίᾳ σφύζεται, ἐσφύζετο δὲ καὶ ἐν τῷ ἀτυχεῖ Πόντῳ μέχρι χθὲς ἡ ἀπαρέμματος κατόπιν ὀλίγων τινῶν ῥημάτων). Σήμερον ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ ἀπαρεμματατικοὶ τύποι λέγονται ἐλάχιστοι, τὸ φαγεῖ, τὸ φιλεῖ, τὸ ἰδεῖ τον κ. λ. π. καὶ μετοχαὶ ἐνεργητικῆς φωνῆς ἐνεστώτος εἰς -ντας, παλαιότερον -ντα (ἐν Κύμῃ τῆς Εὐβοίας λέγονται καὶ τύποι μετοχῶν εἰς -ντες, λ. χ. πηγαίνομεν παίζοντες, ἐρχόμαστε τραγουδῶντες, φωνάζοντες, ψάλλοντες κ. λ. π.). Ὁμοίως ἐν Τσακωνίᾳ (ὄροῦ ὄροῦα ὄροῦντα ὄροῦντε ὄροῦε) πρὸς δὲ λείψανά τινά θηλυκοῦ γένους εἰς -ουσα, ἄλλα τοῦ ἐνεστώτος εἰς -μενος (πρβλ. περὶ τούτων Einleitung σ. 143 κ. ἐξ. καὶ Μεσ. Ν. Ἑλλην. τόμ. Α' σ. 13 κ. ἐξ.) κ.τ.τ. Ἀλλ' ἡ μετοχὴ, ἥτις οὐ μόνον ἐσώθη, ἀλλὰ καὶ ἐπέδωκεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ εἶναι ἡ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου. Αἰτία δὲ τούτου εἶναι ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου ἐλέγετο μετὰ τοῦ ῥήματος εἰμὶ ἀντὶ τοῦ μονολεκτικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελείου (οὐδ' ἐνθα πεφυγμένος ἦεν ἀέθλων α, 18), καὶ ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἢ χρῆσις αὕτη διαρκῶς ἐλάμβανεν ἐπίδοσιν, ὥστε ἦτο πάντοτε ἐν πλήρει χρήσει. Διὰ τὴν συχνὴν δὲ ταύτην χρῆσιν πρῶτον μὲν ἔλαβε σὺν τῷ χρόνῳ σχεδὸν ἐπιθετικὴν δύναμιν, ὥστε οὐ μόνον παραθετικὰ νὰ σχηματίζονται ἐξ αὐτῆς,

οἷον ἔρρωμενέστερος, κεχαρισμενώτατος, ἀγαπημενώτερος κ. λ. π. καὶ μετὰ τῆς μετοχῆς τοῦ εἰμί νὰ συνάπτηται, οὔτε γὰρ τούτοιςιν οὖσιν οὐ κεκιβδηλευμένοις, διεσπαρμένους ὄντας κ. λ. π. (Ἴδε Κόντον, Λογίου Ἑρμοῦ σ. 599 κ. 600 καὶ Ἀθηναῖς ΙΘ', σ. 202 κ. 600. Β' 84 600, ὅπου κυρίως διαλαμβάνει περὶ τῆς χρήσεως τῶν μετὰ διπλασιασμοῦ ἢ ἄνευ αὐτοῦ φερομένων ἐν τῇ νέᾳ γλώσσῃ), ἀλλὰ καὶ ἐκ ρημάτων ἀμεταβάτων ἢ καὶ μόνον κατ' ἐνεργητικὴν φωνὴν λεγομένων νὰ σχηματίζονται τοιαῦται ἐπιθέτου τρόπον τινα δύναμιν ἔχουσαι μετοχαὶ παρακειμένου εἰς -μένος (εἰς ταῦτα συνετέλεσεν ἴσως καὶ τοῦτο ὅτι ῥημάτων τινῶν πάλαι μὲν κατὰ μέσσην φωνὴν κλινομένων καὶ δὴ καὶ ἔχόντων τοιαύτην μετοχήν, ἔπειτα δὲ κατ' ἐνεργητικὴν σχηματισθέντων ἢ τοιαύτη τούτων εἰς -μένος μετοχὴ ἐφαίνεται ὅτι ἐσχηματίζεται ἀπὸ ἐνεργητικῶν ρημάτων, ἀποκτῶ ἀποκτημένος, ἐξηγῶ ἐξηγημένος, θυμῶνω θυμωμένος, μασῶ μασημένος, χαρίζω χαρισμένος, ψηφίζω ψηφισμένος κ. λ. π.). Καὶ πάλαι μὲν ὀλίγαι τοιαῦται μετοχαὶ ἀπὸ τοιούτων μόνον κατ' ἐνεργητικὴν φωνὴν σχηματίζομένων ρημάτων ἐλέγχθησαν, ἔπειτα δ' ὁμῶς πολλαὶ καὶ μέχρι σήμερον πλάττονται (πρβλ. τὸ Ὀμηρικὸν πεφυγμένος, ἔπειτα δεδακρυμένος, κεκλανμένος, συνηθισμένος (Ἡσυχ.) κ. λ. π.). Οὕτω πολλῶν ἀμεταβάτων ἢ μέσων ρημάτων ἐσχηματίσθη ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις μετοχὴ εἰς μένος ἀντὶ παλαιᾶς εἰς -ώς -ότος, -νῖα -νίας ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας πρβλ. ἀποθαμένος, ὀρρωσθημένος, γυρισμένος, δαψασμένος, δυστυχισμένος, ἐρχομένος, καθισμένος, καμωμένος, κοπιασμένος, λυσσασμένος, μαθημένος, μαυρισμένος, μεθυμένος, μονδιασμένος, μουχλιασμένος, τυσταγμένος, πνιγμένος, πεσμένος, πεινασμένος, προκομμένος, προχωρημένος, σαπημένος, σκυμμένος, σκουληκιασμένος, σκουριασμένος, φτασμένος κ. τ. λ. Πρβλ. καὶ τὰ νεώτερα ἀπηνυθισμένος, ἐξησθενημένος. Ἐκ τῶν ρημάτων δὲ κατὰ μέσσην ἢ παθητικὴν φωνὴν λεγομένων ἀρχαιοῦθεν ἐκληρονομήθησαν ἡμῖν πολλαὶ τοιαῦται μετοχαὶ εἰς -μένος, οἷον δαρμένος, γδαρμένος, σπαρμένος, σταλμένος, φθαρμένος, γερμένος (ἐγείρω), ἀλειμμένος, ἀναμμένος, βαμμένος, βλαμμένος, γραμμένος, ῥθαμμένος, θλιμμένος, θρεμμένος (τεθραμμένος), θρυμμένος (θρύπτω - θρύβω), κομμένος, κρυμμένος, μαραμμένος, ριμμένος, σκαμμένος, καταστρεμμένος (κατεστραμμένος), στριμμένος, τριμμένος, (ὑ)φαμμένος, (ὑ)φαμμαι, ὑφαμμα), ἀδικημένος, ἀλεσμένος, βρασμένος, γελασμένος, ζωσμένος, θερισμένος, καθαρισμένος, κλεισμένος, κλασμένος, κοιμισμένος, λουσμένος, ξυρισμένος, παισμένος, πλασμένος, σπασμένος, ἀνοιγμένος, βρεγμένος, κοιταγμένος, μαλαγμένος, πειραγμένος, πλεγμένος, πλαταγμένος, σφαγμένος, σφιγμένος, ταγμένος, ταραγμένος, χαραγμένος, φραγμένος, φυλαγμένος. (Ἐν Κρήτῃ καὶ Αἰτωλίᾳ ἴσως καὶ ἀλλαχοῦ, τὸ γ τούτων σιωπᾶται, διὸ λήγουσιν εἰς -μένος λ. γ. ἀλλαμένος, βρεμένος, μαλαμένος, πεταμένος, πλεμένος, πημένος, πνιμένος, κατατρεμένος, σφαμένος, σφιμένος, ταμένος, φραμένος κ. τ. λ.) ζηλεμένος, ἐρωτεμένος, μαζεμένος, προξενεμένος, πανδρεμένος, φυτεμένος κ. λ. π. κ. λ. π. (πλείονα παρὰ Κόντῳ, Ἀθηναῖς Β', σ. 84 κ. 600). Πρὸς ταύταις δὲ καὶ ταῖς τοιαύταις κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ νεωτέρους χρόνους

ἐσχηματίσθησαν ἄλλαι οὐκ ὀλίγαι καὶ ἀπὸ οὐδετέρων ἐπίσης ρημάτων, ὅποῖαι αἱ ἄνωτέρω.

Σημειωτέον δὲ πρῶτον ὅτι, ἐπειδὴ ἐκφέρονται ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ οὐ μόνον μετὰ τοῦ εἶμι, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ ἔχω, ἥτοι ἐλέγετο καὶ λέγεται, οὐ μόνον εἶμαι κρυμμένος ἀλλὰ καὶ ἔχω τὰ πράγματά μου κρυμμένα, εἶναι τὰ μαλλιά της πλεγμένα καὶ ἔχει τὰ μαλλιά της πλεγμένα κ. λ. π., καὶ ταῦτα τὰ μετὰ τοῦ ἔχω φαίνονται πολλάκις περιφρασὶς τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου, διὰ τοῦτο συνέβη, ὥστε ὀλίγαι τινὲς φράσεις οὐχὶ μόνον μετὰ τοῦ ἔχω ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ εἶμαι ἐκφερόμεναι νὰ ἔχωσιν ἐνίοτε ἐνεργητικὴν σημασίαν, λ. χ. εἶμαι φαγωμένος—ἐδήδοκα, πιωμένος—πέπωκα, εἶμαι μαθημένος—μεμάθηκα, εἶμαι συνηθισμένος, εἶμαι κερδισμένος, αὐτὴ ἡ γυναικα εἶναι γενημένη—ἔχει γεννήσει, εἶναι προκομμένος εἰς τὰ γράμματα—ἔχει προκόψει κ. λ. π. πρβλ. καὶ τὰ Λατ. cenatus, juratus κ. λ. π.

Λεύτερον ὅτι καὶ ἔξ ἄλλων χρονικῶν θεμάτων σχηματίζονται μετοχαὶ τοιούτου τύπου, πηγαίνω - πηγαιμένος, ἐπῆγα καὶ θὰ πάω - εἶμαι παωμένος, ἐκάηκα - καημένος, ἀναπάηκα - ἀναπαημένος, εἶδα, θὰ ἰδῶ - ἔχω ἰδωμένα, εἶπα, θὰ εἰπῶ - ἔχω εἰπωμένα - πωειμένα, ἔπеса, θὰ πέσω - εἶμαι πεσμένος, ἐβλέπησα, θὰ βλέψω - βλεπτημένος, ἔφαγα, θὰ φάγω - φαγωμένος, ἤπια, θὰ πιῶ-πιωμένος, ἤρξα, θὰ βρῶ - βρωμένος, ἔγινα, θὰ γίνω - γινωμένος, ἔδωσα θὰ δώσω - δωσμένος, ἔθεσα, θὰ θέσω - θεσμένος, ἔφερα, θὰ φέρω- φερμένος, κ. λ. π. ¹.

1) Καθ' ἣ ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐν τῷ Ἀθηναίῳ ἐδηλώθη, τοιαῦται μετοχαὶ εἰς -μένος σχηματίζονται καὶ ἔξ ἄλλων χρόνων, ἐνεστῶτος ἢ ἀορίστου μέσων ἢ ἀποθετικῶν ρημάτων, ἀλλὰ μετὰ σημασίας οὐχὶ πάντοτε ὁμοίας ταῖς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, ἀλλὰ ἐνεργητικῆς καὶ σπανίως παθητικῆς πρβλ. γενάμενος (διάφορον τοῦ γινωμένος= ὄριμος), δεχάμενος καὶ καταδεχάμενος καὶ δεχόμενος (καὶ τὰ καλὰ δεχόμενα καὶ τὰ κακὰ δεχόμενα), ἐρχάμενος καὶ ἐρχόμενος (διαφόρου τοῦ ἐρχόμενος), κοιμάμενος, κοιτάμενος, λεγάμενος (τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος), πηγαινάμενος, στεκάμενος (πράγματα=ἡ ἀκίνητος περιουσία) καὶ στέκόμενος= ὁ ἰστάμενος, τρεχάμενος καὶ τρεχόμενος (λογαριασμός), χαιράμενος—μενη, (= ἡς ὁ σύζυγος ζῇ) καὶ χαρούμενος=χαίρων, χηρευάμενος κ. λ. π. πρβλ. τὰ Λατ. arbitratus, ratus, veritus κ.λ.π. Ἀλλὰ καὶ πάλιν σημειωτέον ὅτι δὲν σχηματίζονται τοιαῦται μετοχαὶ ἐκ πάντων τῶν ἀποθετικῶν ἢ οὐδετέρων ρημάτων, λ. χ. οὐχὶ ἐκ τοῦ ἐντρέπομαι, (ἐ)ντηροῦμαι, καταρῶμαι, λυποῦμαι κ.λ.π. Οὕτως ὑπάρχουν πολλὰ σήμερον ρήματα, τῶν ὁποίων δὲν φέρεται ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ τοιαύτη μετοχὴ παθητικοῦ παρακειμένου, οἷον ἀγωνίζομαι, ἀποκρίνομαι, ἀρμόζει, ἀμύρτησα, ἀφοροῦμαι (ὑφορῶμαι), ἀφτω, βιάζω -μαι, δύνομαι, ἐντρέπομαι (τὸ ντροπιασμένος εἶναι τοῦ ἐντροπιάζω -ομαι), ἔχω (κατέχω), ζῶ, ἡξεύρω, θαρρῶ, θαμάζω, θέλω, θυμοῦμαι, κανχοῦμαι, κλίνω, λείπω, μάχομαι, μέλλω, μέλω, μένω, νομίζω, ὀνειρεῖομαι, ὁμῶνω, (ὁ)ρέγομαι, παλεύω, πάσχω καὶ πασκίζω, παύω, πέμπω, πλέω, ποθῶ, πολεμῶ, πορεύομαι, προσπαθῶ, φεύγω, φτερνίζομαι, σημαίνω, σωπαίνω καὶ σωπάζω, σκέπτομαι, στάζει, τρέχω, (ἀλλὰ κατατρέχω κατατρεγμένος), ὑπάρχω, ὑπόσχομαι, χαίρομαι. Τούτων τινὰ ἀναπληροῦνται διὰ ρηματικῶν παραγῶγων, λ. χ. κλιτός (κλιτός καὶ μαραμμένος), ἀνοιχτός, κλειστός καὶ σφαιστός, πεμπᾶτος (τὸν ἔχει πεμπᾶτο ἢ εἶμαι πεμπᾶτος), φευγᾶτος, χορᾶτος, γροικηχτός, (τὰ κάλλη σου ἔχα γροικηχτὰ κ' ἦρθα καταρωτῶντας, μὰ σὰν ἐσένα γιασεμὶ

Τρίτον ὅτι οὐχὶ παρὰ πᾶν ρῆμα εὐχρηστεῖ, σήμερον τοῦλάχιστον ἐν τῇ συνήθει γλώσσει, τοιαύτη μετοχή· ἄλλων μὲν ἢ παλαιὰ μετοχή περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν καὶ λήθην, ἄλλων δέ, νεωτέρων, δὲν ἐπλάσθη, ὥς φαίνεται, μέχρι τοῦδε ἀναλογικῶς· εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἴσως καὶ ὅτι ἄλλη περίφρασις διὰ τοῦ ἔχω + ἀπαρεμφάτω ἀντικατέστησε κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ἰδίᾳ ἐν τῇ ἐπισημοτέρᾳ γλώσσει, τὴν διὰ τοῦ ἔχω + μετοχῇ περίφρασιν (πρὸβλ. Μ Ν Ε Α' σ. 585 κ. ἑξ.).

Γ'

**Die Griechische Sprache in den urbulgarischen Inschriften von
Dr. Beschewliew (Sonderabdruck aus den Jahrbüch. des
National-museums, Sofia für 1922-25) σ. 381-429.**

Μικρὰ ἀλλὰ πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι ἡ ἀνωτέρω ἀναγραφεῖσα πραγματεία τοῦ λογίου Βουλγάρου κ. Beschewliew, διότι αἱ ἐν αὐτῇ δημοσιευόμεναι ἐπιγραφαὶ οὐ μόνον εἶναι γεγραμμέναι ἐν γλώσσει γνησίᾳ, ἥτοι ὥντως λαλουμένη, ἀλλὰ καὶ κατάγονται ἐκ χρόνων (τοῦ ἐνάτου μ.Χ. αἰῶνος), ὧν ἀτυχῶς δὲν ἔχομεν πολλὰ ἀληθῆ δείγματα τῆς τότε λαλουμένης Ἑλληνικῆς. Εἶναι λυπηρὸν ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εἶναι οὕτω πολυειδῶς κατεστραμμέναι, ὥστε ἡ ἀκριβὴς ἀποκατάστασις αὐτῶν ἀποβαίνει πολλάκις ἐσχάτως δύσκολος ἢ καὶ ἀδύνατος. Διὰ ταῦτα ὀλίγα ἀλλὰ καὶ ταῦτα πολλοῦ λόγου ἄξια διδάγματα ἀρνούμεθα ἔξ αὐτῶν. Ὁ γράψας ἢ οἱ γράψαντες αὐτὰς δὲν ἦσαν λόγιοι, διὸ καὶ περιπίπτουν εἰς μυρίας ἀνορθογραφίας, οὐδὲ Ἕλληνες, ὅπως δηλοῦται καὶ ἄλλοθεν καὶ ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθμ. ιζ' ἐπιγραφῆς. Γράμματα ἄρα πολλὰ δὲν ἤξευραν, ἀλλὰ ζήσαντες ἐπὶ τινι χρόνῳ ἐν μέσῳ Ἑλλήνων, ἴσως μάλιστα μορφωμένων Ἑλλήνων, ἔμαθον νὰ μεταχειρίζονται γραπτῶς καὶ προφορικῶς ἀρκοῦντως καλῶς τὴν τότε ὑπὸ τῶν ἐγγραμμάτων Ἑλλήνων λαλουμένην γλῶσσαν. Ἐπειδὴ δὲ καλὸν φαίνεται νὰ ἔχωσιν οἱ ἀναγνῶσται ἐνώπιον αὐτῶν αὐτὰς ταύτας, τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπιγραφάς, ὅπως ἔχουν ἤδη ἀναγνωσθῇ, ἀνατυποῦνται καθ' ἣν σειράν κεῖνται ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ κ. Beschewliew.

δὲ εἶχα ἄλλο θεωῶντας κ.λπ.) καὶ ἐν τῇ τσακωνικῇ διαλέκῳ λέγεται ὁμοίως ὁρατέ, δατέ κ.λπ. (πρὸβλ. Γ. Ἀναγνωστοπούλου, *Zakon. Grammatik* σ. 64). Αἰτία δέ, δι' ἣν τσσαῦται μετοχαὶ περιῆλθον εἰς λήθην, εἶναι, καθ' ἃ ἤδη ἐλέχθη, ἡ πρό τινων αἰῶνων ἀναφανεῖσα καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐπικρατήσασα, μάλιστα ἐν τῇ γραφομένῃ, περίφρασις τοῦ τε ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελείου διὰ τοῦ ρήματος ἔχω, εἶχα καὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ ἀορίστου καὶ παθητικοῦ, ἔχω γράφει, ἔχω γραφῇ, εἶχα γράφει, εἶχα γραφῇ ἀντὶ ἔχω, εἶχα γραμμένο καὶ εἶμαι, ἦμην γραμμένος, ἔχω εἶχα ἀποθάνει καὶ εἶμαι, ἦμην ἀποθαμένος κ.λπ. (πρὸβλ. καὶ τὰ παλαιὰ ἔχω θαυμάσας, ἀτιμάσας, εἶχον ἐκβεβληκότες κ.λπ.)

1

† Κάνας ὕβηγῇ Ὁμουρτάγ,
Ὁκόρσης ὁ κοπάνος θρε-
πτὸς ἄνθρωπός μου ἐγένε-
νετο καὶ ἀπελθὼν ἦς τὸ φου-
σᾶτον ἐπνήγην ἦς τὸ πο-
ταμόν τὸν Δανάπρην.
ἦτο δὲ γενεᾶς Τζακαράρης.

2

† Κάνας ὕβηγῇ Ὁμου[ρτ]άγ,
Ὁνεγαβό[.]ς ὁ[.]ερα ταρ-
κάνος θρεπτὸς ἄνθρωπός
μου ἐγένετο [καὶ ἀ]πελθὼν [ἰς
τὸ φουσαῖτον ἐπνήγην ἰς τή]ν
Τήσαν τὸν ποταμόν. ἦτο δὲ
γενεᾶς Κουβιάρης.

3

† κά[νας] ὕβηγῇ Ὁμ[ουρτ]άγ],
Βον[.....] θου [...
.....
θ]ρεπ[τὸς] ἄνθρωπός μου ἐγένε-
νετο καὶ ἀπελθὼν ἦς τὸ φου-
σαῖτον ἀπέθανεν ἦς τὸν πό-
λεμον. ἦτο δὲ γενεᾶς [...
δουάρης.

4

κάν[ας] ὕβηγῇ Ὁμουρτάγ,
Ὁχοσῶνος ὁ ζουπάν ταρ-
κάνος θρεπτὸς ἄνθρωπός
μου ἦτον καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ
φουσαῖτον. ἦτον δὲ τὸ γένος
αὐτοῦ Κυριγῇρ.

5

κάν[ας] ὕβιγι Ὁμουρτάγ,
Ὁσά[.]νας ὁ βαγατοῦρ βα-
γαίν[ος] θρεπτὸς ἄνθρω-
πός μ[ου] ἦτον καὶ ἀσθενί-
σας ἀπέθανεν.

6

κάν[ας] ὕβιγι Ὁμ[ουρτ]άγ,
ὁ κολόβρο[ς] ...] ξουργου
κολόβρο[ς] θρεπτὸς
ἄνθρωπός μ[ου] ἦτον καὶ ἀπέθαν[ε]ν ἔσο.

7

.....]ανος θρεπτὸς [ἄ]ν-
θρωπός μου ἦτον καὶ [ἀσθε-
νήσας ἀπέθανεν. ἦτ]ον δὲ
γενεᾶς Ἑρμιάρης.

8

κάνες ὁ
βυγῇ
Μαλα
μήρ, Τζέ-
πα βογο-
τόρ βοήλα
κουλούβρος
ἦτον καὶ
τοῦ ἄρχον-
τος θρεπτὸς
ἄνθρωπος
ἦτον [καὶ ἀσ-
θεν]ήσας ἀ-
πέθ]ανεν
καὶ ἐ[....
βα[.....
ἦς μν[ημόσυ-
νον αὐ]τοῦ.

9

κάνας ὕβιγι
Ὁμουρτάγ ἰς τὴν
γῆν, ὅπου ἐγενίθιν.
ἐκ θεοῦ ἄρχον ἐστίν.
ἰς τῆς Πλασκῆς
τὸν κἀντον μέ-
νοντα ἐπίτισεν αὐλὴν
ἰς τὴν Τοῦτζαν καὶ μ[....
τὴν δυνάμιν του [...
Γρικὸς καὶ Οκλάβους καὶ
τεχνέος ἐπίτισεν γέφυ[ραν
ἰς τὴν Τοῦτζαν με το [...
καὶ ἔστι[σεν] εἰς αὐτὸ [τὸ κάστρον
στύλους τέσσαρις καὶ ἐ[...
στύλον ἔστισεν λέον
δύο. ὁ θεὸς ἀξιόσι τὸν ἐκ θεοῦ ἄ-
ρχονταν με τὸν πόδα αὐτοῦ
τὸν βασιλέα καλο[,...
χι ἢ Τοῦτζα καὶ ἔος [...
τοὺς πολλοὺς Βουλγάρις ἐπέχον[τα
τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ὑποτάσσοντα χέ-
ροντα καὶ ἀγαλιόμενος ζίσιν
ἔπι ἐκατόν. ἦτο δὲ ὁ κερὸς. ὅταν

ἐκτίστιν βουλγαριστὶ σιγὸρ ἔλεμ
γρικιστὶ ἰνδικτιόνος ιε.

10

† κά[ν]ας ὑδι-
γῇ Ὡμο-
[μο]ρτάγ ι-
ς τὸν παλε-
ὸν ὕκον α-
ὕτοῦ μένο[ν]
ἐπύησεν ὑπ-
έρφυμον ὕκο[ν]
ἰς τὸν Δανούβ-
ην κ[ε] ἀναμέσα
τὸν δύο ὕκο[ν]
τὸν πανφύ-
μο[ν] καταμετρή-
σας ἰς τὴν μέσιν ἐ-
πίσας τοῦμβαν κὲ
ἀπὸ τὴν αὐτῇ[ν] μέσιν
τῆς τούμβας ἕως τὴν αὐλί[ν]
μου τὴν ἀρχέα[ν] ἰσὶν ὀργηέ
μυριάδες β' κ[ε] ἐπὶ τὸν Δ-
άνουβὶν ἰσὴν ὀργιές μυ-
ριάδες β'. τὸ δὲ αὐτὸ τουβί[ν]
ἐστιν πάνφυμο[ν] κ[ε] μετρίσα[ν]-
τες τὴν γῖν ἐπίσας τὰ γράμα-
τα ταῦτα. ὁ ἄνθρωπος κ[ε] κ-
αλὰ ζὼν ἀποθνίσκει κὲ ἄλ-
γενᾶτε κὲ ἵνα ὁ ἔσχατον γη-
νομένος ταῦτα θεωρῶν ὑπομνή-
σκετε τὸν πύσαντα αὐτό. τό δὲ ὄ-
νομα τοῦ ἄρχοντος ἐστιν Ὡ-
μορτάγ κάννας ὑδιγῇ. ὁ θεὸς ἀ-
ξηόσι αὐτὸν ζῶσε ἔτ-
η ρ'.

11

κάννας ὑδιγῇ
Μαλαμήρ ὁ ἐκ
θεοῦ ἄρχον ὁ π-
αλεὸς αὐτοῦ βο-
ήλας ὁ Ἡσβοῦλος
ὁ καυχάνος ἐπί-
σεν τὸ ἀνάβρυτο-
ν τοῦτο κὲ ἔδοκε-
ν τὸν ἄρχονταν,
κὲ ὁ ἄρχον πολά-
κης ἔδοκεν τοῦ-
ς Βουλγάρης φαγῇ[ν]

κὲ πῖν κὲ τοὺς βοι-
 λιάδας κ[ἐ] βαγαίνους
 ἔδοκεν μεγάλα
 ξένηα· ὁ θ[εὸς] ἀξή-
 σῃ ζίσιν τὸν ἐκ θ[ε]οῦ
 ἄρχονταν ἔτι ἐκ-
 ατὸν μετὰ τὸν Ἰσ-
 βοῦλον τὸν καυχά-
 νων.

12

?] κακινος[....] κονα]|....
 τοὺς Γρικουὺς ἰς Μαρκ[....]
 γρύψ κὲ ἰσιλθεν ὁ Νηκιρ[ύρος].
 ἐκ πικρίας αὐτοῦ μὲ σορευ[....]
 ἢ Γρεκν κὲ πάλιν ἐσορευ[....]
 Ἔκους ὁ θ(εὸς) ἐπίτισεν τόν[....]
 Ἰκος ὁ θ(εὸς) ἐπίτισεν κὲ τὸν τ...
 κὲ ἰπίντισαν αὐτὸν ἰ Γρ[....]
 πολιν κὲ ἐστάθην ἰς τῆν..... κὲ]|
 λθεν ἰς Ἀδριανούπολιν κὲ ἐ[....]
 ας κὲ τοὺς πολεμάρχα[....],

13

...]γελια[.....] ε [....] (κὲ) ἀπεσ[....]
 ...]προτοσ[.....] α]ντο λ' ἐτ' τὸ α τὸν[....]
 ...]α (κε) φαλέο[ν.....] η]ς ἐνορίας ἦνα ἐστί[ν...
 ...]του (κὲ) ἐπιπ[....] λιν (κὲ) μέσον τὸν β[....]
 ...]πολα γέφ[υραν μέ]σον Βαλζήνας (κὲ) Ἀγα[0...
 ...] (κὲ) ἰς Κονστά[τια]ν (κὲ) ἰς Μακρὴν λιβάδα[...
 ...]μον ὄρος ἕως ἐκτὶ γέγονεν ἰ ὁροθεσία[.....
 τὸ]ν Cκλάθον τὸν ὄντον ὑπὸ τ[ὸ]ν β[....]
 ...] ὅς ἐφθάστισαν, ὅτε ἐγένετο [ἦ] ορ[....]
 λ]υπὸν Cκλάθον τὸν μὴ ὑποκείμενον[....]
 ...]αλιον μέρος ἐπιστρεῦσι αὐτοὺς η[....]
 ...]ι τὸν ἐγμιαλότον χριστιανὸν (κὲ) κρ[....]
 δ]ὲ τρομάρχον σπαθαρίον κὲ κομίτ[ον...
 ...]χοῦ λαοῦ ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς βουπλία θ' [...
 ...]θεντον ἔσοθεν τὸν κάστρον ἐάν ἐξ[....]
 ...] μας ἐάν ἀποφύγι στρατηγός [...]

14

....] νρ [.....
 ...] θρολ [.....
 ...] ακ [.....]ς τὸν [...
 ...] σταθερ [.....] τὸν κομῶ[ν...
 ...] εον κὲ Βουλγάρων β' (κε)φαλέ[ον...
 ...] σα κὲ ὑπὸ τὸν ἄρχοντ[αν.....
 ...] να διαμίνουσιν οὔτος [.....
 ...] τὸν βασιλέαν μί τ[.....]

15

βαγατοῦρ βαγαίνου
 λοράκηα ἦν ὁμοῦ νγ'
 κασίδια μέ.

16

....] λορ [.
 ... α]ὐτοῦ τὰ[....
]ηα β' κ[....
 ...] πα στ[....
 ...] α λορη[κ...
 ...]κενουμ[....
 ...]χουν σαλμα[...
 ...]ρσά κέ τὰ λο-
 ρήκηα τὸν ἡσί[ν
 ρσδ'

17

[κάνας ὕβιγί Μαλαμίρ]
 ὁ ἐκ θ(ε)οῦ] ἄρχον) ὁ Κροῦμος ὁ παπία μου
 . μετά.
 μιαρηρενταγατουτλ (κὲ) ὁ πατήρ μου ὁ ἄ[ρχον
 ὁ 'Ομουρτάγ
 ἱρίνιν λ' ἐτ(ὸν) πνίσας (κὲ) καλὰ ἔξις(εν) μετὰ
 τοὺς Γρικ-
 ούς] (κὲ) τὸ ἀρχέ[ον] καλὰ ἔξουν (κὲ) ὁ Γρικύ
 ἐρήμοσα(ν) τὰ [χόρα μου
 ὁ ἄρχον] ὁ Μαλαμίρ μετ(ὰ) τ(ὸν) καυχάν(ον)
 'Ισβοῦλ(ον) ἔπαρ[χεν κὲ
 μετὰ λα(ὸν) ἐλθ(ὸν) ἰς τοὺς Γρικοὺς (κὲ) τοῦ
 Προβάτου τὸ κάστ[τρον κὲ. κ-
 άστρ(ον) (κὲ) τὸ Βουρ(ον) τὸ κάστρ(ον) (κὲ) τὰ
 χόρα τ(ὸν) Γρικ(ὸν) ἐπ..
 ἔτους κά (κὲ) ἄπασ(ον) φύμ(ον) ἐπίσις(εν) (κὲ)
 ἰλθ(εν) ἰς Φιλίπόπολ[ιν κὲ ἔδ-
 ο[κε]ν φαγ[ῖν] (κὲ) τότε ὁ καυχά(χα)ν(ος) 'Ι-
 σβοῦλ(ος) συντυχία ἐπ..
 (εν) τὸ(ν) ἄρχ(ον)τα τὸ[ν] ὑπέρφυμ(ον)
 πρὸς τὸν φατ(ς)...

18

... CON BOV
 . ὁ]ἐκ θεοῦ ἄρχον[...
 ..]ανος ἀπέστιλε[...
 ..]ουλον τὸν καυχά-
 ν]ον δόσας αὐτὸν φσσα[...
 .]τακτόν.. ΟΥΒΟΛΑ...
 ANKTOΛKANAOIΛAKO..
 OBRON κ(ὲ) ὁ καυχάνος..
 τοὺς Cμολεάνου[ς....

Τὰ κείμενα ταῦτα εἶναι πολλοῦ λόγου ἄξια, ἅτε ἐμφανίζοντα ἡμῖν παλαιότεραν εἰκόνα τῆς γλώσσης, βαθμίδα σπουδαίαν τῆς ἐξελιξεως αὐτῆς, διότι διὰ τῆς βοηθείας τοιούτων μνημείων διαφόρων χρόνων ἐπιτυγχάνεται ἡ παρακολούθησις τῆς ἐξελιξεως τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης.

Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων διδασκόμεθα : α') Ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὸ *ν* καὶ τὸ *οι* (ὃ τότε προεφέρετο ὁμοίως τῷ *ν*) δὲν εἶχον συμπέσει πρὸς τὸ *ι* (*η*, *ει*) (ἴδε περὶ τούτου καὶ Ἀθήναιον τόμ. Γ' σ. 473), διὸ γράφεται *δύο*, *ἕκον*, τὸν *πυῖσαντα*, *στύλους*, ὁ *Γρυκὺ*¹ (τὸ ἐθνικὸν *Γραικοὶ* γράφεται *Γρικὺ* ἅπαξ δὲ μόνον *Γρεκὺ* σ. 12)· ὁ κ. ἐκδότης εἰκάζει ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ ἀρχαιότατον μαρτύριον τῆς βορείας Ἑλληνικῆς προφορᾶς τοῦ ἀτόνου *ε* ὡς *ι* (περὶ οὗ διέλαβον ἐν τῇ ἐμῇ *Einleitung*)· ἀλλ' ἐπειδὴ πανταχοῦ ἀλλαχοῦ ἀντὶ τοῦ ἀτόνου *ε* δὲν ἀπαντᾷ *ι*, ἀλλ' αἰί, *ἄθρεπτός*, *κερός*, *γενεά*, *ἐγένετο* κ. λ. π., τὸ μονῆρες τοῦτο *ι* δὲν φαίνεται ἀρκετὸν νὰ πείσῃ περὶ τῆς προφορᾶς ταύτης ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις. Εἰς ἐμὲ φαίνεται πιθανώτερον ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ *ε* εἰς *ι* ἐν τῇ λέξει ταύτῃ ὀφείλεται εἰς τινὰ ρυθμίσιν αὐτῆς πρὸς τὰ πολλὰ εἰς *-ικός* *-ική*· πρβλ. *πηλορύγι* ἀντὶ *πηλορύγι*, *ἀγρυλίγι* ἀντὶ *ἀγρυλίγι*. Καὶ τὴν ἀναλογικὴν ταύτην μεταβολὴν ἐλέγχει καὶ ἡ παρατηρουμένη ποικιλία, *Γρικὺ* καὶ *Γρεκὺ*², ἥτις δὲν θὰ παρετηρεῖτο, ἂν ἡ τροπὴ ἦτο φωνητικὴ· τοῦ *πιδί*, τοῦ *βιλάνι* κ. λ. π. ἐν τῇ βορείῳ Ἑλληνικῇ σήμερον δὲν λέγεται διπτῶς, ἥτοι καὶ τὸ *παιδί*, τὸ *βελάνι* κ. λ. π. πρβλ. Γεν. Γλωσσικὴν μου σελ. 174.

β') Ὅτι τὰ συμπλέγματα τῶν συμφώνων *πι*, *κι*, *χθ*, *φθ*, *σχ*, *σθ* ἐξεφωνοῦντο τότε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀκόμη ἀπαθῆ, *θρεπτός*, *ἐχθρός*, *ἄνθρωπος*, *ἐχχατον*, *ἀσθενήσας*, *φθασθῆναι* (ἀλλὰ καὶ *ἐκτίστην*, *ἐφθάστισεν*) *ἀποθνήσκει* κ. λ. π.

γ') Ὅτι τὸ τελικὸν *ν* ἐξεφωνεῖτο τότε ἀκόμη κανονικῶς, διὸ λέγεται *ρηγαν*, τὸν *πόλεμον*, *ποταμόν*, *βασιλέαν* κ. λ. π., πρὸς δὲ καὶ *ἐπρίγην*, *ἐγνίθην* τὸ γ' ἐνικὸν πρόσωπον κατὰ μεσαιωνικὴν συνήθειαν. (*Einleitung* σ. 111 σημ.).

δ') Ὅτι ἐν τῇ κλίσει τῶν ὀνομάτων παρατηρεῖται πρῶτον ἡ πάλῃ μεταξὺ τῆς ἀρχαίας πληθυντικῆς ὀνομαστικῆς εἰς *-αι* καὶ τῆς νεωτέρας εἰς *-ες*, *ὄργη* ἥτοι *ὄργυαι* καὶ *ὄργυιές* (X 18, 20)· δεύτερον εἰς τὴν γ' κλίσιν ἐλέγετο ἔτι ὁ *πατήρ*, ὁ *ἄρχον*, ὁμοίως αἱ *μετοχαὶ μένον*, *ζόν*, *θεορόν*, *ἐλθόν*,

1) Τὸ *ὑπέρφνμον*, *πάμφνμον*, (ἀντί-φνμον), ἅτινα καὶ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ ἐκφωνοῦνται πολλαχοῦ μετὰ τοῦ *ον*, *φονμίζω*, *φονμιστός* κ. λ. π. ἐρμηνεύονται ὑπὸ τοῦ κ. ἐκδότου ὀρθῶς, ὅτι δηλ. ἐκφωνοῦνται μετὰ τοῦ *ν* κατ' ἐπίδρασιν τῶν παρακειμένων χειλικῶν *φ* καὶ *μ*.

2) Σημειῶσαι ὅτι δὲν ἀναφέρονται οἱ Ἕλληνες διὰ τοῦ πολιτικοῦ ὀνόματος *Ῥωμαῖοι* οὐδὲ διὰ τοῦ γνωστοῦ ἡμῖν *Ἕλληνες*· τοῦτο ὡς δηλωτικὸν τῶν ἐθνικῶν, εἰδωλολατρῶν εἶχε περιπέσει πρὸ πολλοῦ εἰς λήθην, ὅπως ἄλλοτε ἐδέησε νὰ εἰπω· καλοῦνται δὲ διὰ τοῦ ἄλλου ἐθνικοῦ *Γραικοί*, ὅπως οἱ Μουσουλμάνοι κάτοικοι τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐκαλοῦντο μὲν διὰ τοῦ πολιτικοῦ ὀνόματος *Ὀθωμανοί*, εἰδικῶς δὲ διὰ τοῦ ἐθνικοῦ *Τούρκοι*, *Ἀραβες* κ. λ. π.

ἀπελθόν, καταμειρήσας, μετρίσαντες, δόσας, τοῦ ἄρχοντος, τὸν ἄρχοντα (ἀλλὰ καὶ τὸν ἄρχονταν ὅπως καὶ τὸν βασιλέα καὶ βασιλέαν), ἀλλὰ καὶ μένοντα, χαίροντα, ἐπέχοντα, ὑποτάσσοντα ἀκλίτως κατὰ μεσαιωνικὴν χρῆσιν, οὐχὶ ὅμως καὶ μένοντας, χαίροντας κ. λ. π. ὅπως σήμερον. (Ἴδε περὶ τούτου Μ Ν Ε Α' 122-3 καὶ Einleitung σ. 144).

ε') Ὅτι τὸ οὐδέτερον ἄπασον σχηματισθὲν ἐκ τοῦ θηλυκοῦ ἄπασα, ὅπως τὸ πάλαι ἐκ τοῦ ἐταῖρα ἐσχηματίσθη ὁ ἐταῖρος, ἐκ τοῦ πέπειρα τὸ μεταγενέστερον ὁ πέπειρος, ἐκ τοῦ μητρυνιά, ὁ μητρυνιὸς καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐκ τοῦ ἡ ἐρωμένη ὁ ἐρωμένος, ἐκ τοῦ μία τὸ μῖον κ. λ. π.

στ') Ὅτι τὸ τέσσαρες εἶχε ρυθμισθῇ ἤδη τότε κατὰ τὸ τρεῖς, ὅθεν τέσσαρις.

ζ') Ὅτι ἐκ τῆς ἀντωνυμίας ἀτόν, αἰτοῦ, ὅπως ἐλέχθη κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, εἶχεν ἤδη ἀφαιρεθῇ τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν, ὥστε ἐλέγετο του, των, τὰ λουρίκια των (πρβλ. Γιάνναρι, An hist. Gr. Grammar σελ. 153 καὶ 154, ὅπου παρατίθενται εἰνα ἐκ τοῦ 6^{ου} καὶ 7^{ου} αἰῶνος).

η') Ὅτι ἀντὶ τοῦ πρώτου προσώπου τοῦ παρατατικοῦ ἔζων εἶχε σχηματισθῇ νεώτερος τύπος εἰς -ουν κατὰ τὰ εἰς εω ρήματα, ἔζουν, ὅπως καὶ νῦν λέγεται πολλαχοῦ, λ. χ. ἐν Κρήτῃ καὶ ἐπὶ τῶν Κυκλάδων ἐτίμουν, ἀγάπουν κ. λ. π.

θ') Ὅτι ἡ ὑποτακτικὴ ἐλέγετο ἀκόμη τότε ἐπὶ εὐχῆς ἄνευ μορίου τινός, ὁ θεὸς ἀξηόση ζίσιν καὶ ἀξιόσι ζῖσε.

ι') Ὅτι τοῦ ρήματος εἰμί τὸ γ' πληθ. τοῦ ἐνεστώτος ἐλέγετο εἰσὶν καὶ εἶν (XV 2), τὸ δὲ γ' ἐνικὸν ἐστὶν καὶ τὸ τοῦ παρατατικοῦ ἴτο (IX 23) καὶ ἦτον.

ια') Ὅτι τὸ ἀπαρέμφατον ἐσφάζετο ἔτι καλῶς, διὸ ἔδοκε πῖν (—πιεῖν πρβλ. Einl. σ. 399), πρὸς δὲ ζίσιν καὶ κατὰ ἀρχαιότερον τύπον ζῖσε.

ιβ') Ὅτι ἡ πρόθεσις μετὰ συνετάσσετο μετὰ αἰτ. ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὁμοῦ, μετὰ λαόν, μετὰ τὸν Ἰσβῶλον (παλαιότερα ἔτι ἐν Einleitung σελ. κη', παρὰ Γιάνναρι σελ. 387).

ιγ') Ὅτι ἀντὶ αἰχμάλωτος ἀναγινώσκεται ἐγμάλωτος μετὰ τοῦ γ, καὶ εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι οὕτω μετὰ τοῦ γ ἐλέγετο μέχρι χθὲς καὶ πρόην ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πρβλ. Σαραντίδου, Συνασπὸς σ. 218, ὅπου τὸ αἰγμάλωτος ἐπειδὴ ἐν τῇ δυστυχεῖ ταύτῃ χώρᾳ ἦτο ἐπὶ αἰῶνας τὸ μέγιστον καὶ συχνότατον πάθος, ἡ λέξις ἔλαβε τὴν σημασίαν τοῦ ἀτυχοῦς, ἀθλίου (πρβλ. Γεν. Γλωσσ. σ. 207).

ιδ') Ὅτι συγκεκομμένον καὶ ἡπλοποιημένον ἀναγινώσκεται τὸ ὑπομνήσκει καὶ ὑπομνήσκειται, ὅπως δὲ παρατηρεῖ ὁ κ. ἐκδότης, τοιοῦτος τύπος ἀναγινώσκεται καὶ παρὰ Θεοφάνει καὶ Πορφυρογεννήτῳ πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΓ' σελ. 698 - 700, ὅπου καὶ ἄλλοι οὕτως ἡπλοποιημένοι τύποι ἀναγράφονται πρβλ. ἔτι τὸ Ὅμηρ. ἐπιβασκόμεν ἀντὶ ἐπιβιβασκόμεν.

ιστ') Ὅτι τὰ ρήματα δόσεως σημαντικὰ συνετάσσοντο πρὸς αἰτιατικὴν, ἔδοκε τοὺς Βουλγάρους (ρης), ἧτις χρῆσις κατάγεται, ὥς γνωστόν, ἐκ χρόνων

ἀρχαιοτέρων, εὐχρηστεῖ δὲ μέχρι σήμερον ἐν τοῖς περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν τόποις (πρβλ. *Einleitung* σελ. 220 - 1).

ιζ') Ὅτι ἐλέγετο τὰ χώρα μου τοῦτο φαίνεται συμφυρμός τοῦ θηλυκοῦ ἢ χώρα καὶ τοῦ οὐδετέρου τὰ χωρία.

ιη') Ὅτι ὁ τύπος τοῦ ἐπιθέτου μακρὸς ἀντὶ μακρός, τὸν ὅποιον ἄλλοτε ἐπίστωσα ἀπὸ τοῦ 12^{ου} αἰῶνος (*Einleitung* σελ. 80 σημ.), ἀπαντᾷ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ταύταις, ἥτοι ἀναγεται εἰς παλαιοτέρους χρόνους.

Ὅπως ἕκαστος ἐκ τῶν ἀνωτέρω βλέπει, ἡ γλῶσσα ἡμῶν κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα διέσφζεν ἀκόμη εἰκόνα κατὰ πολλὰ διάφορον τῆς ὑπὸ τοῦ Προδρόμου γραφομένης κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα.

Δ'.

Max Vasmer, Ein russisch - byzantinisches Gesprächbuch, Beiträge κ.λ.π. (Max Vasmer, βιβλίον Ἑλληνορωσικῶν διαλόγων, συμβολαὶ κλπ).

Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐγράφη τὸ πρῶτον ὑπὸ ξένου, ἀλλογλώσσου, ὅπως ὁ λόγιος ἐκδότης ἀποδεικνύει· ἐντεῦθεν πολλὰ περιέχει τὰ πλημμελῆ καὶ δὴ μόνον μετὰ κριτικῆς βύσανον δύναται νὰ γίνῃ χρῆσις αὐτοῦ ὡς πηγῆς πρὸς μελέτην τῆς παλαιοτέρας ἡμῶν γλώσσης. Ἡ χειρόγραφος παράδοσις αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς τὸν ΙΕ' αἰῶνα· εἶναι ἄρα τὰ ἐν αὐτῷ γλωσσικὰ στοιχεῖα ἀρχαιότερα τοῦ χρόνου τούτου. Ἐπειδὴ δὲ διερχόμενος αὐτὸ παρετήρησά τινα, ἃ ἐφάνησάν μοι ἄξια ἰδίας σημειώσεως, ἔκρινα καλὸν νὰ σημειώσω αὐτά. Οὕτω λ. χ. λέγεται τὸ ῥῆμα *ἀνατολαίνει* (ὁ ἥλιος) (κατὰ τὸ βγαίνει) παρώνυμον ἀπὸ τοῦ ἀνατολὴ ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου ἀναπέλλει.

ἀργαλειὸς ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ φλεβοτόμου, ἥτοι πολὺ διαφόρου τῆς νῦν ἐν χρήσει ἐπὶ τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ.

ἀρμαὶ ἐπὶ τοῦ ἀλνκή· πρβλ. *σταφυλαρμαὶ* (ἀλμαία).

βαθὲ (875), ἂν ἡ γραφὴ τοῦ χειρογράφου εἶναι γνησία, ὁ τύπος *βαθὲ* εἶναι τὸ ἀρχαιότερον, πολέτιμον μαρτύριον τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Κρίτῃ τοιούτων τύπων.

γενεύω ἀντὶ γενεύω, ὅπως ἐν Θράκῃ *κινήθω* ἀντὶ *κνήθω*, κατ' ἀνάπτυξιν τοῦ φθόγγου ι.

γλάνος (καὶ γλανὸς καὶ γλλανὸς καὶ γουλλανὸς καὶ γουλενός), σημειώσεως ἄξιοι οἱ πολλοὶ τύποι τῆς ξένης ταύτης λέξεως, (ἴδε MNE Β' 117).

γουρώνιν ὁ μεσάζων τύπος μεταξὺ τοῦ γρώνη καὶ γουρώνι (ἴδε Ἀθήναιον Ι' σελ. 422).

δωρεανόν, ἐπίθετον ἐκ τοῦ ἐπιρρήματος δωρεάν καὶ δηλοῖ τὸ ἀδιάπανον, τὸ εὐτελές· σήμερον λέγεται *δωριανὸ νερό*.

ἐαυτός μου, *χρήζω* τὸ *ἐαυτός μου*· οὕτως, ἐφ' ἧς σημασίας πάλαι παραλαμβάνετο ἡ ὀριστικὴ ἀντωνυμία αὐτός, παραλαμβάνεται σήμερον ἡ ἐκ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀναπτυχθεῖσα ἐαυτός, ἐν Κρήτῃ *ἀπατός μου*.

ἐγυναικίσεν ἐπὶ τοῦ ἔλαβε γυναῖκα, σύζυγον, σήμερον ἀγνοεῖται, καὶ ὅσον ἡξεύρω, ἡ τοιαύτη χρῆσις.

ἐμάθηκα, ἀπορεῖται ἂν εἶναι λείψανον ἀρχαίου παρακειμένου ὅπως ὁ ἀνέβηκα, κατέβηκα ἀντὶ βέβηκα, ἡ ἂν εἶναι ἀρχὴ τῶν νεωτέρων διαλεκτικῶν ἔφθακα, ἐξέμωκα (Μαυροφρύδ. 262). Τὸ ἐν σελ. 25 ποίκετε καὶ ἐν σελ. 69 καὶ ἀλλαχοῦ ἀναγινωσκόμενον ἠπέλυνκε εἶναι παλαιὰ κληρονομία, προβλ. MNE Β' 453 καὶ 545

ἐργοχειράρις ἐκ τοῦ ἐργόχειρον· προβλ. προχειράρις ἐκ τοῦ πρόχειρος καὶ μεροκαματάρις ἐκ τοῦ μεροκάματον.

εὐχοάρι = προσειρητάριον· ἀξιοσημεῖωτος ὁ σχηματισμὸς διὰ τοῦ ο κατὰ τὸ εὐχολόγιον κ.τ.λ.

ζευγελάτης κατὰ τὴν μεταγενεστέραν χρῆσιν ἀντὶ ζευγηλάτης· καὶ σήμερον ζευγολάτης μετὰ τοῦ συνδετικοῦ φωνήεντος ο.

ἡπορῶν παλαιότερος τύπος ἐκ τοῦ εἰπορῶ—ἐπορῶ ὅθεν—ἐμπορῶ καμνιτσουρίζω ῥῆμα ὑποκοριστικοῦ τύπου, ὅπως τὸ ἀλεθουρίζω κ.τ.λ. προβλ. φεγγουρίζω ἐν Οἰνότη, πετουρίζω παρὰ Λασκαράτω, κλαουρίζω ἐν Κρήτῃ κλπ. MNE Β' 584

μεγαλιότερος, παλαιότερος τύπος ἀντὶ τοῦ συνήθους μεγαλύτερος· διὰ τούτου πεύθεται ἕκαστος ὅτι περὶ ἄλλης παραγωγῆς τοῦ σήμερον ἐν χρήσει εἰς—ύτερος, ἐκ τοῦ μεγαλειότερος, οὐδεὶς δύναται νὰ γίνῃ λόγος

μυριάντα ἀντὶ μυρία· παρὰδοξος τύπος· ἐσχηματίσθη, ὅπως παρατηρεῖ ὁ κ. ἐκδότης, κατὰ τὰ ἄλλα ἀριθμητικὰ τριάντα, σαράντα

νησικάρικο φραγεῖν ἐκ τοῦ νησικάρις, καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ νησικός· σήμερον λέγεται νηστήσιμο· νησιμάρις δὲ λέγεται ἐπὶ τοῦ νηστεύοντος (Ἴδε περὶ τῶν εἰς—σιμος ἐν Πανεπιστ. Ἑπετηρίδι Ζ'. σελ. 3 κ. ἑ.)

νίβγεται, γυρεύγει κλπ. καὶ βλάβει (ὃ λέγεται ἀκόμη ἐν Θεσσαλίᾳ)· περὶ τούτων ἴδε MNE Α' 287 καὶ Β' σ. 328—9 καὶ 446 καὶ 491

ἡ νιπτήρα ἐκ τοῦ νιπτήριον, ὅπως ἡ φωτιστήρα, ἀγιαστήρα, φορτωτήρα ἀκουμβιστήρα, τύποι μεγειθυντικοὶ ἐκ τῶν εἰς—τήρι(ον)

ξάρτον, ἐπίρρημα ἐξ ἐμπροθέτου προσδιορισμοῦ, ὅπως ἡομήνευσεν ὁ λόγιος ἐκδότης, ἐξ ἄρ(κ)τον· προβλ. καὶ ξεμεσημβρίας καὶ ξεστήθου (ἐκ στήθους) καὶ κατ' ἀνομοίωσιν ξεστήχου, ἦτοι ἐμπρόθετοι προσδιορισμοὶ ἀποκρουσταλλωθέντες εἰς ἐπιρρήματα· προβλ. ἐκποδών, ἐμποδών, προύργου κλπ.

ξαστριὰ ἐκ τοῦ ἄστρα, ὅπως ξαστεριά ἐκ τοῦ ἀστέρες—ἀστέρια

ξυλίτικον, σιδερίτικον τοιαῦτα μετουσιαστικὰ γινώσκονται ἐν Χίῳ, ἔνθα ἤκουσα καὶ (αἰ)ματσίτικο πορτοκάλι. Εἰς τὴν Χίον ἀνήκει καὶ τὸ ποίκετέν το σ. 25

διμος ἀντὶ ἔτοιμος· τοῦτο ἀναμνησκει τὸ ἐν Κρητικοῖς ποιήμασι φερόμενον δότομος, καίτοι δὲν φαίνεται ἀρκοῦν νὰ διαλύσῃ πάσας τὰς περὶ αὐτὸ ἀπορίας.

παραγιάλι· παλαιότερον τοῦ ἐκ τούτου κατὰ παρετυμολογίαν προελθόντος συνήθους ἡμῖν σήμερον περιγιάλι

τὸ πλέκος, ἐπειδὴ ὁ σχηματισμὸς τοιούτων οὐδετέρων εἰς—ος ἐκ ῥημάτων εἶναι πάντοτε μέχρι σήμερον ἡμῖν γνωστὸς καὶ συνήθης (MNE B' σ. 36 κ. ἐξ.), δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ, ἂν εἶναι τὸ ἀρχαῖον παρ' Ἀριστοφάνει πλέκος, διασωθὲν διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως ἢ νέον πλάσμα ἐκ τοῦ πλέκω

ποφεύγεται καὶ προκόπτεται, ἀξιοσημεῖωτοι οἱ μέσης φωνῆς οὔτοι τύποι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ὅμοίως εἶναι ἀξιοσημεῖωτον τὸ σύνθετον πριακόνι (πριόνι - ἀκόνι) συσταλὲν εἰς προκόνι, ἐνθα τὸ ε ὀφείλεται εἰς τὸ ρ (ἴδε MNE A' 228-9 καὶ B' 474)· ὁμοίως τὸ ὄνομα πρόσεξις ἀντὶ ἢ προσοχή· ἢ λέξις κεῖται ἤδη παρὰ Πλάτωνι, ἀλλ' ἄρα γε ἐσφύζετο ἢ ἐπλάσθη ἐκ νέου; τοῦτο φαίνεται μοι πιθανώτερον.

πυροβόλησε ἰστιά, σημειωτέα ἢ βραχυλογία πυροβόλησε, ἥτοι κτύπησε τὰ πυροβολικά, ἵνα ἀνάφης ἰστιὰ· πυροβολικά ἐλέγοντο παλαιότερον ὁ χάλυψ καὶ ὁ πυρίτης λίθος, οἱ πληττόμενοι παρῆγον σπινθῆρας, οἱ πίπτοντες ἐπὶ ἀγαρικοῦ, ἥσκας (esca), ἐγγύτατα κρατουμένου μετέδιδον τὸ πῦρ, ὅθεν διὰ θείου ἀνήπτετο κλπ.

σκέπα ἀντὶ σκέπαζε ἢ σκέπασε· ἐλέχθη κατὰ τὰ ἐν MNE A' ἐκτεθέντα, ἥτοι βαστάζω — βαστῶ, ἄρπάζω — ἄρπῶ, πεικῶ ἀντὶ πεικάζω κλπ.

σιλιβὸς καὶ σιλιβώνει ἀντὶ σιλβὸς καὶ σιλβώνει· πολύτιμοι μεσάζοντες τύποι ἐμφαίνοντες τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ σύννηθες σκλιβώνω· ἐπειδὴ δέ τινα στίλβοντα εἶναι καὶ σκληρὰ (λ. χ. ὁ χάλυψ, πολλοὶ λίθοι, μάρμαρα), τὸ σκλιβὸ ἐδήλωσε καὶ τὸ σκληρόν.

ταυρὸς ἐπὶ τοῦ τραυλοῦ, φαίνεται ὅτι κατὰ ἀφομοίωσιν ἐγένετο πρῶτον τραυρὸς καὶ ἔπειτα κατ' ἀνομοίωσιν ταυρὸς (πρβλ. φλαῦλος, κατὰ μίαν ἀνομοίωσιν φαῦλος καὶ κατ' ἄλλην φλαῦρος),

χαρκαρεῖο ἐκ τοῦ χαρκάρις, χαλκάρις, ὅπως χαλκεῖον χαρκαρεῖο ἐκ τοῦ χαλκεὺς καὶ χαρκιδεῖο ἐκ τοῦ χαλκεῖδες

χλίασι ἀντὶ χλίανσις ἐκ τοῦ χλιαίνω καὶ χλιὸς ἐπὶ τοῦ χλιαρὸς
χολομανῶ ἐπλάσθη κατὰ τὰ ἀρχαῖα ὕλομανῶ, φυλλομανῶ, κ. λ. π., εἶναι δὲ σύνθετον ἐκ τοῦ χολῶ - μανῶ, ἐκ τούτου καὶ ὄνομα χολομαντισιάρχης, παρὰ τὸ ἀπλοῦν μανισιάρχης (οὕτως ἐν Κρήτῃ) καὶ κατὰ τὸ φοβητισιάρχης, ὅπως σημειοῖ ὁ κ. ἐκδότης

ἐψεύθη ἀντὶ ἐψεύσθη κατ' ἀπόβολὴν τοῦ σ, ἅτε μεταξὺ συμφώνων κειμένου· πρβλ. ἐπαύθη.

περὶ τοῦ ἀγάλι, πρβλ. ὅσα περὶ τούτου σαφέστατα ἐδίδαξεν ὁ φίλος κ. Στ. Ξανθουδίδης ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. 26 Ἀρχ. 126-7

τὸ ἀκηδαῖζει ἐλέχθη ἀντὶ τοῦ μεταγενεστέρου ἀκηδιάω (ὅπως πολλὰ ἀρχαῖα ῥήματα εἰς —ιαω λήγουν σήμερον εἰς—ιάζω (ἴδε MNE A' σελ. 277), καὶ τοῦτο ἔνεκα τῆς σημασίας αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ δοκίμου ἀκηδέω

Ὁ τύπος *ἀλούεπι* ὡς ὑποκοριστικὸς νοεῖται εὐκόλως, ὁ δὲ θηλυκὸς *ἀλουπὴ* δυσκολώτερον.

ἀποσπερί *ἄγνωστον* ἂν ἐλέγχθῃ ἀντὶ τοῦ ἀποσπερίς ἢ ἂν, ὅπερ φαίνεται μοι πιθανώτερον, εἶναι ἀρχαιότερος ἄνευ τοῦ *ς* τύπος, ὅπως τὸ *ἄωρί, ἐνωρί*.

Ἡ προστακτικὴ *ἄφης* λέγεται καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ φαίνεται συμφυρμὸς τοῦ *ἄφησε* καὶ *ἄφες*.

Περὶ τῶν παρεκτεταμένων εἰς *-σε* τύπων τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου· *γνωρίσθησε* = *γνωρίσον*, *δηλώσους* εἰς *ἡμᾶς*, *νίφθησε*, *ἐνδύθησε*, *ζώσθησε*, *σφουγγίσθησε* διέλαβον πρὸ πολλοῦ ἐν Ἀθηναίου Τομ. Ι' σελ. 267 σημ.

δικοπαραδιαβασμός = *περιδιάβασις*, *παραμυθία* τῶν *ἰδικῶν* = *συγγενῶν*, οὐχὶ ἑαυτοῦ.

ἐπερίμνησαν τὴν *ζωήν* τῶν ἀντὶ ἀπε(με)ρίμνησαν, τοῦ ἀπομεριμνῶ = ἀπέβαλον πᾶσαν μέριμναν περὶ τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἀπήλπισαν· ὁμοίως ἔχει *ἐπεστάθηκα* ἀντὶ ἀπεστάθηκα, ὅπερ λέγεται συνήθως ἐν Κρήτῃ ἀποστάθηκα.

ἐπηλο = *πηλῶδες*, φαίνεται *λεχθὲν* ἀντὶ *ἐμπηλον*, ἐξ οὗ καὶ τὸ *ρῆμα* *ἐμπηλώθη* *ἐμπηλόω*· τὸ δὲ *ἐπηλαιώθη* ἐκ τοῦ *πηλαῖος* ἐν σελ. 36, τοῦτο δὲν εἶναι τὸ ἀρχαῖον ἐπίθετον *πηλαῖος*.

Ἀντὶ *ἐχάρασε* γρ. *ἐχάρασσε* (ἢ ἀνατολή), καὶ ἀντὶ *γύρω* γρ. *γῦρο(ν)* ἦτοι αἰτιατικὴν (ἢ γραφὴ *γύρω* συνηθίζεται σήμερον, ὡς δῆθεν *δοτικὴ* *πλημμελῶς*).

Ἀντὶ *κράξε* γρ. *κράῃξε*, ὁμοίως γρ. *κόραι*, *κόρη* ἀντὶ *κόρραι*, *κόρρη*. πρόκειται περὶ τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ· πρόσθετες ὅτι καὶ τὰ δύο *ρ ρ* δὲν εἶναι γνωστὰ ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ καὶ ἐξῆς Ἑλληνικῇ ἀντὶ *ρ σ*, ὥστε τὸ *κόρρη* τῶν ἀρχαίων δὲν ἠδύνατο νὰ σώζηται σήμερον ὑπὸ τὸν τύπον *κόρρη* (περὶ τοῦ *θαρῶ* ἀντὶ *θαροῶ* διέλαβον ἐν τῷ περιοδικῷ Βέν).

Τὸ *ἦμουν*, *ἦσουν*, *ἦτο* ἰσοδυναμοῦσι πρὸς τὸ *agam* οὐχὶ πρὸς τὸ *fuī*. τὸ *ξυντός* ἦτοι ὀξυντός ἐσχηματίσθη ὁμαλῶς ἐκ τοῦ ὀξύνω (πρβλ. ὀξυντέον), τὸ δὲ *ξυνός* γρ. *ξινός* ἦτοι ὀξινός μετουσιαστικὸν ἐκ τοῦ ὀξος. Καὶ τὰ *ῥοδάκινα* γρ. *ῥωδάκινα* ἀντὶ *δωράκινα*.

πιλωτὸν ἐκ τοῦ *πιλόω* (σήμερον *πιλώθω*) δηλοῖ τὸ συμπεπιεσμένον.

Ἡ προστακτικὴ τοῦ *πληρόω* ἐσχηματίσθη *πλημμελῶς* *πλήρει* (τὰς ἐντολάς), κατὰ τὸ *ποίει*, *ἐκτέλει* καὶ σήμερον δὲ δημοσιογράφοι τινὲς γράφουσιν *ἐξεπλήρεις*—*πλήρει*, διότι οἱ τύποι *πλήρου*—*ἐξεπλήρους* κτλ. προσπίπτουσιν ἀήθεις, διὸ ἐνθιμίζονται κατ' ἄλλα.

Τὸ ὄνομα *σιχαμός* εἶναι, ὅπως τὰ εἰς—*μος*, οὐσιαστικὸν καὶ δὲν δύναται νὰ σχηματισθῇ ἐξ αὐτοῦ ἐπίρρημα εἰς—*ως* λοιπὸν γρ. *σιχαμός* καὶ *ἐκληπτέον* ὡς κατηγορούμενον, ὅπως ὄντως συνηθίζεται αὐτὸ εἶναι *σιχαμός* ἢ καὶ *σίχαμα*.

Ἀντὶ *σφίκωμα* γρ. *σφήκωμα*, λέξιν ἀρχαίαν, ὅπως καὶ τὸ *ῥῆμα* *σφηκόω*.

Περὶ τοῦ χειρότια, χειρόχτια, χειρόρτια κλπ. διέλαβον ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. KB' σ. 205 κ. ἔξ.

Τὸ ῥῆμα σκεπάζω—ομαι ἐπὶ τοῦ ἀπατώ δὲν εἶναι σύνηθες ἐντεῦθεν ἡ χοῆσις τοῦ ὁ διάβολος μὲ λέγει νὰ σὲ σκεπάζω, ἐσκεπάσθηκά σε, συγχώρησόν με, εἶναι ἄξια ἰδιαίτερας σημειώσεως, (ἐὰν μὴ εἶναι παρανόγνωσμα τοῦ ἀντιγραφέως).

Τὸ ποίκετέν το εἶναι προσταχτική τοῦ ἔποικα, συνηθίζεται δὲ ὁ τριούτος εἰς—ν τύπος ἐν Χίῳ, ὅπου ἀκούει τις φράσεις, οἷον ἀφῆστέν τα.

μυῖγ²α (mija) εἶναι ἡ ἐν Κρήτῃ εὐχρηστος προφορὰ τοῦ μεταξὺ τῶν φωνηέντων i—a ἀναπτυχθέντος ἡμιφώνου j, παραμένοντος πάντοτε τοιούτου, ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τοῦ πληθ. μυῖγες ὑποστηριζομένου ἐν τῷ συνήθει μυῖγα τὸ γ ἀντὶ j ὀφείλεται εἰς ἀναλογικὴν ἐπίδρασιν, ἥτοι κατὰ τὸ αἶγες αἶγα φλόγες, φλόγα κ. τ. τ. ἐλέχθη καὶ μυῖγες μυῖγα. Ἡ σημασία τοῦ μυῖja ἐπὶ τῆς ἀράχνης δὲν ἀφίσταται πολὺ ἀπὸ τῆς συνήθους.

πηγάδι τὸ ῥικνὸν δέρμα τὸ ὑπὸ τὸν πώγωνα ἢ τὸ στήθος τῶν ταύρων ὅτι ἡ λέξις καὶ ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης εἶναι αὕτη αἴτη ἡ συνήθης πηγάδι, φαίνεται προφανές· θὰ ἐδήλου ἄρα κατ' ἀρχὰς κοίλωμά τι ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης, ἔπειτα καὶ ἄλλο τι σωματίον ἐν τῇ εἰρημένῃ χώρᾳ. Σημεῖωσαι τὴν ἀνάλογον λέξιν περιστέρα ἐν Χίῳ ἐπὶ τοῦ μετώπου, διότι αἱ κάτωθι τοῦ μετώπου δύο ὀφρύες φαίνονται ὥς αἱ δύο πτέρυγες τῆς περιστερᾶς.

Ε'.

Σημειώσεις εἰς Φορτουνᾶτον.

Ὁ γνωστὸς εὐδόκιμος ἐρευνητὴς τῆς τε Κρητικῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς μεσαιωνικῆς γραμματείας καὶ γλώσσης τῶν Κρητῶν, ἰδίᾳ τῶν χρόνων τῆς Ἑνετοκρατίας κ. Στέφανος Ξανθουδίδης ἠτοίμασε καὶ παρέδωκεν εἰς τὸ κοινὸν νέον λαμπρὸν δεῖγμα τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτοῦ φιλοπονίας καὶ ἐπιστήμης. Τὸ νέον τοῦτο ἔργον εἶναι κωμωδία, ἣν ἀνέκδοτον τέως καὶ ἀνεπίγραφον οὖσαν ἐξέδωκε καὶ ἐπέγραψε Φορτουνᾶτον ἀπὸ τοῦ κυρίου προσώπου τοῦ δράματος, ἀνήκει δὲ εἰς τὴν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Ἑνετοκρατίας ἀναπτυχθεῖσαν ἐν Κρήτῃ λογοτεχνικὴν περίοδον, ποιητῆς δὲ αὐτῆς εἶναι Μᾶρκος Ἀντώνιος Φώσκολος. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξ αὐτοῦ τοῦ χειρογράφου τοῦ ποιητοῦ λαβὼν ὁ κ. Ξανθουδίδης ἐξέδωκεν, ἀνέλυσε ἐν προλόγῳ, ἠρμήνευσε τὰς ἐν αὐτῷ δυσκολωτέρας λέξεις ἐν ἐπιφερομένῳ γλωσσαρίῳ καὶ οὕτω κατέστησε προσιτὸν εἰς πάντα φιλόστορα, ἐφ' ᾧ πολλὴ ὀφείλεται αὐτῷ εὐγνωμοσύνη.

Τὸ ποίημα τοῦτο διεξερχόμενος ἐσημεῖουν τινὰ γλωσσικὰ φαινόμενα, περὶ ὧν φρονῶ, ὅτι δὲν θὰ ἦτο ὅλως ἀνωφελὲς νὰ γίνῃ σύντομος λόγος.

Καὶ πρῶτον παρατηρῶ ὅτι ἐξέλιξίς τις τῆς γλώσσης, καίτοι λίαν μικρά.

φαίνεται γενομένη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ ποιητοῦ (1668 - 9) μέχρι σήμερον (ἂν ἐν ὅλῃ τῇ νήσῳ ἢ ἐν τισι μόνον νομοῖς παρατηροῦνται αἱ διαφοραὶ αὗται, δὲν δύναμαι νὰ ὁρίσω), ἦτοι καὶ σημασίαι λέξεων μετεβλήθησαν καὶ λέξεις ἀπηρchaiώθησαν, μάλιστα ξέναι κ. τ. λ. Οὕτω λ. χ. ἐν Β 290 κεῖται ἡ λ. ἀγαστέρα δηλοῦσα ἀγγεῖον μικρὸν χωρητικότητος ἡμισείας ὁκᾶς· σήμερον δὲ ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ ἡ λ. δημοῖ ὅπως καὶ τὸ πάλαι, τὴν γαστέρα τῶν σφαγέντων γαλαθηνῶν ἀμνῶν καὶ ἐρίφων, ἧς τὸ περιεχόμενον ὄξυ ξηρανθὲν χρησιμεύει εἰς τὴν τυροκομικὴν ὡς πυτία, coagulum· ἐν Α 190 ἀκράτο παλληκάρι, σήμερον ἡ λ. ἀκράτος (ἀντὶ ἀκρατος, κατὰ τὰ πολλὰ ἐπίθετα εἰς - ἄτος) λέγεται μόνον ἐπὶ τοῦ ἀκράτου οἴνου· Α 89 ἀναλείχω - ομαι, ἥστεκα κι' ἀναλείχουμον = ἀναγλείφουμον (ἐπὶ τῇ θεᾷ ὀρεκτικοῦ ἐδέσματος)· νῦν τὸ ἀναλείχω - ομαι λέγεται μόνον ἐπὶ ἀγγείων ἢ τοίχων, οἵτινες διὰ καταφερομένου ὑγροῦ ὑγραίνονται, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα ἀναλιχάδα, ἐπὶ δὲ ἀνθρώπων διακειμένων ὅπως ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ λέγεται, συνηθίζεται τὸ ἀναγλείφομαι ἐκ τοῦ ἀνά - ἐκ - λείχω - ομαι. Ἰντερμ. Β 104 γλυκίσματα τσ' ἀγάπης, ἐν τῷ παρόντι δὲν λέγεται τὸ γλυκίσματα· ἐπὶ τοιαύτης ἐννοίας ἀλλὰ τὸ γλύκα, γλύκες (οὕτως ἐν Α 233). Γ 292 τὰ γεννητούρια ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως· νῦν δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ χρόνου καὶ ἐπὶ τῆς ἐορτῆς τῶν γενεθλίων.

Τὸ ρῆμα γνώθω ἀναγινώσκεται πολλαχοῦ (λ. χ. Ἀφιέρ. 29 καὶ ἀλλαχοῦ) ἐπὶ τοῦ γινώσκειν καθόλου, νῦν δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ ἀφηνίξω - ομαι. Ὁμοίως τὸ γροικῶ Α 135, Ἰντερμ. Β 40 καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ παλαιότεραν χρῆσιν ἐπὶ τοῦ νοεῖν καθόλου, ἐν δὲ Ἰντερμ. Β 97 καὶ τὸ ὄνομα ἐγροίκησι ἐπὶ τοῦ νόησις: ἂν εἶχεν ἔχει ἐγροίκησι τοὶ δίκασις τὸ μῆλο· (ἐπὶ τοῦ ἀκούειν, αἰσθάνεσθαι, ἦν μόνην σημασίαν ἔχει σήμερον, κεῖται ἐν Α 61, 102, Β 161, 174, 235 καὶ ἀλλαχοῦ).

Τὸ ρῆμα (ἐ)γείρω - ομαι, ἠγέρθην ἀναγινώσκεται (Προλογ. 106, καὶ ἀλλαχοῦ) ἐπὶ τῆς ἀρχαίας σημασίας τοῦ ἀνεγείρεσθαι, σήμερον δὲ ἐπὶ μόνῃς τῆς παραγώγου τοῦ κατακλίνειν, κατακλίνεσθαι, (MNE Α' 129-132), καὶ ὁ παθητικὸς ἀόριστος ἠγέρθην ἐξεβλήθη ὑπὸ τοῦ μεταβατικῶς καὶ ἀμεταβάτως λεγομένου ἔγειρα, νὰ γείρω κ. λ. π. (ἴδε Ἐπιστ. Ἐπει. Πανεπ., 1909 σ. 89 κ. ἑξ.).

Β 316 ματζέτα οὕτω λέγεται παρ' ἡμῖν ἡ θήλεια ἐνὸς περίπου ἔτους βοῦς· ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ ἀείμνηστος Στέφανος Κουμανούδης παρήγαγεν ἄλλοτε τὴν λέξιν ταύτην ἐκ τοῦ Λατ. mansueta (ἐνταῦθα κεῖται ἐπὶ οἰκοσίτου, ὡς φαίνεται, προβάτου ἢ ἐρίφου).

Α 415: νὰ θὰ μοῦ δείχνης, κι' ὅτιμως ἐδιάβησαν ἐκεῖνα· ἀντὶ τοῦ ὅτιμως λέγεται σήμερον ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ ὄντιμως ἐπὶ τοῦ ἀλλ' ὅμως· φαίνεται συμφυρμὸς τοῦ ὅτι καὶ ὅμως.

καδενωμένο Γ 643, (καδένα ἐν Γ 681 catena), ἐπὶ τοῦ δεσμευμένου· νῦν τὸ καδένα λέγεται μόνον ἐπὶ γυναικείου κοσμήματος περὶ τὸν λαιμὸν

φρομένου, συνισταμένου δὲ ἐκ μικρῶν τετρημένων κογχυλίων καὶ συνειρμένων διὰ μεταξίνης κλωστῆς.

κωπέλλα καφωμένη (B 392) ἐπὶ τοῦ ἄλλως λεγομένου καημένη, πτωχή, ἀτυχής· σήμερον τὸ μὲν ἐκ τοῦ κάφα (ὁ καῦσος) παραχθὲν καφούρης - ρα λέγεται ἐπὶ τοιαύτης μεταφορᾶς, τὸ δὲ κάφα καὶ καφώνω - ομαι μόνον ἐπὶ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ καύσωνος.

λογαριασμός (Ἰντερμ. A 9) κεῖται γενικώτερον ἐπὶ τοῦ ἐπιχειρήματα, λόγοι, (ὅτιὰ πολλοὺς λογαριασμοὺς ποὺ φέρνω ἐδῶ ὀμπροστιά σου, πρῶτας γιατί ὄχι· εἰς ὀμορφιὰς μόνο δέ μου λογιᾶζει)· σήμερον δὲν συνηθίζεται τοιαύτη χρῆσις.

πράσσω A 394, κακές στράτες πράσσεις· νῦν τὸ πράσσω δὲν συντάσσεται ἐπὶ τῆς ἐννοίας ταύτης τοῦ φοιτᾶν που, συναναστρέφεσθαι τισι πρὸς ἀπλὴν αἰτιατικήν, ἀλλὰ μετ' ἐμπροθέτου, πράσσει 'ς ἐκεῖνο τὸ σπίτι, πράσσει μὲ ἐκείνους κ. λ. π. (ἐν B 101 λέγεται 'ς ποιὸ σκολειό 'πραξες) κ. λ. π.

Ἄλλων φαίνεται μεταβεβλημένος ἔκτοτε ὁ τύπος, ὥστε ἀντὶ τῶν τότε λέγονται σήμερον νεώτερα. Οὕτω A 14, Ἰντερμ. Δ 149 ἀναγινώσκεται ἐβγαμένος τοῦ ἐκβαίνω καὶ E' 246 ἐβγατίζω ἐκ τοῦ ἐκβατός, σήμερον δὲ μόνον βγαλμένος τοῦ ἐκβάλλω καὶ βγατίζω ἐκ τοῦ ἐβγαλτός καὶ βγατὶ ἀντὶ ἐκβατὸν (ἴδ. Πανεπιστ. Ἑπετ. 6.93 καὶ Ἀθηνᾶς KB' 233 - 6).

Ἀντὶ τοῦ εὐρίσκω βρίσκω (Γ 393, 432) λέγεται νῦν βρίστω, ὅπως καὶ βαρίστω, πρήστω, κατὰ τὰ πολλὰ εἰς - (φ)τω ρήματα (MNE A' 283)· καὶ ἡ μετοχὴ τούτου βρεμένος (εὐρημένος) μετεσχηματίσθη εἰς βρωμένος τὰ βρω - βρωμένος (ἴδε Πανεπιστ. Ἑπετ. Z 50).

Ἐπίσης ἀρχαιότερα εἶναι τὰ οὐδ. εἰς - μαν Ἰντερμ. Δ. 5 τὸ αἶμαν ἐν B 140 κ. λ. π.· ὁμοίως οἱ ρηματικοὶ τύποι εἰς - ονν ἐπικρατοῦν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ εἰς - ουσι ἀναγινώσκονται. B 27, 273, 274, 295 - 6 κ. λ. π.

Τὸ ῥῆμα γεμώνω κεῖται ἐν Γ 77, 420, νῦν δὲ μόνον τὸ ἀρχαιότερον γεμίζω συνηθίζεται.

Ἄλλα φαίνεται ὅτι ἀπώλοντο καθ' ὅλοκληρίαν πρβ. ἀνάρετος (Προλογ. 71) ἀγνοούμενον σήμερον ἀνήμπορον κι' ἀνάστολον, τἀνάστολά σου ῥοῦχα (A 262-3)· σήμερον ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ λέγεται τὸ παράστολος (= ἀνάπηρος) καὶ τὸ ῥῆμα παραστολιάζω, ὃ καὶ ἐν Ἑρωτοκρίτῳ, ἀλλὰ τὸ ἀνάστολος οὐχὶ (πρβ. καὶ Ξανθουδίδην ἐν Ἀθηνᾶς KΣΤ' Ἀρχ. σ. 168)· ἀνέγλυτη γῆ χήρα (Γ43), ἄχρηστον ἐν τῇ νῦν λαλουμένη τὸ ἐπίθετον ἀνέγλυτος, (ἀν - ἐκ - λυτς)· ἀπολταρῶ (Γ 352) ἐκ τοῦ ἀπολ(υ)τάρι = ξύλον βαλλόμενον μακράν, λαγωβόλον, ὡς εἶπεῖν, ὅθεν ἀπολυταρῶ, ἀγνοούμενον νῦν· ἀτός του (Ἰντερμ. Γ 31), σήμερον μόνον ἀπατός του, λέγεται δ' ὁμῶς τὸ ἐπίρρ. αὐτοῦ = αὐτοῦ, αὐτόθι ἀφρηματεῖ (Δ 475) = φριμάσσει, πιθανῶς ἐκ τοῦ ἀφρημὸς ἀφρημα (ἀφρέω), ἀγνωστον νῦν· δαμὶ Γ' 557 (πρβ. Ἀθηνᾶς KH' 342), σήμερον μόνον τὸ παράγωγον δαμάκι λέγεται δειλιὸς (Ἀφιέρ. 9) ἐκ τοῦ δειλιῶ - ιᾶς, σήμερον τὸ δειλιῶ εἶναι ἐν χρήσει, τὸ δὲ

ἐπίθετον δειλιὸς οὐχί δειλοσκοπῶ (Ἰντερμ. Γ' 47): ὁ νοῦς σου μὴ δειλοσκοπᾷ, νῦν ἄχρηστον τέχνες κ' εὗρες Γ 387, σήμερον τὸ εὗρες ἀγνοεῖται ἔνδρομα (Δ 411) ὅντε θὰ κάμω τὴ δουλειά, ἔνδρομα νὰ τὸ βροῦμε, ἦτοι ἐν τῷ δρόμῳ, ἐν τῇ ὁδῷ, πρόχειρον, εὐκόλον· νῦν ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ λέγεται μόνον τὸ 'ς ἔνδρομο, νὰ βάλῃ τὴ δουλειὰ 'ς ἔνδρομο καὶ τὸ ρῆμα (ἐ)ντρομιάζω, λεγόμενον ἐπὶ τῶν κτηνῶν, ὄνων, ἡμιόνων καὶ ἵππων, τὰ ὁποῖά τις ὁδηγεῖ εἰς τόπον τινὰ καὶ ἀφίνει ἐλεύθερα, ἵνα ἐκεῖθεν προβῶσι περαιτέρω πρὸς βοσκήν· λιπονὶς Ἀφιέρ. 35, Α 184 καὶ λοιπονιθὲς Γ 113 καὶ Δ 53 κατὰ τὰ ἐπιρρ. εἰς - θες (ποθὲς), σήμερον μόνον τὸ λοιπό(ν) λέγεται καὶ τοῦτο σπανίως, φαίνεται μάλιστα ἐπείσακτον ἐκ τῆς λογίας γλώσσης· μὴ παρωροῦμε (Ἰντερμ. Γ' 115) τὸ ἐπίρρημα πάρωρα λέγεται καὶ σήμερον, ἀλλὰ τὸ ρῆμα οὐχὶ (πρβλ. καὶ Ξανθουδίδην ἐν Ἐρωτοκρ. 656 - 7)· περιφανεῖ (Ἀφιέρ. 60), σήμερον μόνον τὸ (ἐ)περηφανεύομαι γινώσκεται.

Ἰδιαίτερος παρατηρεῖται ἡ ἀπώλεια ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων μέχρι σήμερον πολλῶν ξένων λέξεων, Ἰταλικῶν.

Δεύτερον περὶ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ παρατηρῶ ὅτι εἶναι μὲν ἱκανὸς νὰ περιγράφῃ καὶ ἐξεικονίζῃ τοὺς ποικίλους τύπους, λ. χ. τὸν τοῦ καυχηματίου, τὸν τοῦ ἀδηφάγου, τὸν τοῦ σχολαστικοῦ, τὸν τῆς μαστροποῦ κ. λ. π., ἀλλὰ δὲν ἦτο τελείως κύριος τῆς γλώσσης οὐδὲ τοῦ στίχου, ὅπως λ. χ. ὁ Κορνᾶρος, ὁ Χερτάσης, καὶ ὁ ποιητὴς τῆς Θυσίας Ἀβραάμ. Τοῦτο φαίνεται παράδοξον, διότι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ ἡ ποιητικὴ γλῶσσα καὶ ὁ στίχος εἶχον ἐν Κρήτῃ πολὺ χρησιμοποιηθῆ καὶ ἀναπτυχθῆ, ἐρμηνεύεται δὲ ἴσως, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχε παιδευθῆ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ εἶχε τύχει παιδείας πρὸ πάντων Ἰταλικῆς (ἂν μὴ ἦτο καὶ Ἰταλόκληρος¹⁾· ἐντεῦθεν ἡ περὶ τὴν Ἑλλην. παιδείαν καὶ γλῶσσαν ἀδυναμία αὐτοῦ, ὥστε καὶ στίχοι τινὲς ἀσαφεῖς ἢ καὶ πλημμελεῖς καὶ ἄμετροι ν' ἀπαντῶσι καὶ βία τις τῆς γλώσσης νὰ παρατηρῇται ἐνίοτε· πρβλ. Α 334-6 «γιατὶ καλὰ κατέχω πῶς μὴδ' ἐνὸς 'ς ἐτούτῃ μας τῇ χώρᾳ νὰ μὴν ἔχω, καὶ νὰ μὴν ἤκαμποτε κακό . . . » (τί νὰ μὴν ἔχη;) Γ 529 - 30 Ἡρθεν ἡ ὥρα καὶ ὁ καιρὸς νὰ τόνε ξεγεφρίσω, τοῦ ἀφέντη μου τὸ καθαργὰ τοῦ ξελεποῦ νὰ ζήσω· Δ 459 - 60 ἰδὲ ἓνα γέρο κουζουλὸ φουνταλλαμὸ τὸν ἔχει, γῆ ποῦρι ἂν τρέπεται δουλειὰς τέτοιες νὰ πὰ ξειτρέχῃ. Α 114 ἀφέντη μου συμπάθησ' μου κ' ἡ πεῖνά μου νὰ ζήσω (ἐν Δ 28 τὸ γνήσιον

1) Χαρακτηριστικὸν τῆς μικρᾶς ἑλληνομαθείας τοῦ ποιητοῦ τούτου φαίνεται ἡ χρῆσις τοῦτο μὲν πολλῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν ὀνομάτων ἐν τῷ Λατινικῷ αὐτῶν τύπῳ, ὅπως ἤδη παρατήρησεν ὁ κ. Ξανθουδίδης, οἷον Οὐλίσσης, Ἐσιόνι, Πάλλα, Τολομαίους, Ἐλενα, Σπάσια, Τρόγια, ὁ Πελέος, Λαοκόντιε, κ. λ. π., τοῦτο δὲ τοῦ ὀνόματος Ρωμαῖος εἰς δήλωσιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, λ. χ. τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἀγαμέμνονος, οὗ τὸ κράτος ὀνομάζει Ρωμικᾶτο, Ρωμαϊκᾶτο (Ἰντερμ. Β 160, Γ 148 καὶ ἀλλαχοῦ). Ἐπίσης εἶναι ἀξιοσημεῖωτος καὶ ἡ προσκόλλησις αὐτοῦ εἰς τὰς Ἰταλικὰς παραδόσεις περὶ τοῦ Αἰνείου καὶ τῆς Ἡσιόνης καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν διαλαμβάνει περὶ αὐτῶν.

Κρητικὸν συμπάθησέ μου). B 338 νὰ τότε βάλης νὰ δροσιῇ (=δροσιστῇ) σὰν πεθυμᾷ ἡ καρδιά σου. A 379 νὰ μὴ μου βάλης, γαῖδαρε, ἂν ἦσκα τὸ ψυκό σου (=ψυχικό σου). B 8 γιατί πόσο εἶναι δυνατός, γνώθουσιν ὁ θυμός μου. B 364 καὶ νὰ τηρε γυρίση ποιὸς δὲν εἶναι μπορεμένο (τὸ ποιὸς ἀντὶ τοῦ τίς, πρβλ. καὶ τὰ ὁποιά E 147, ἀρχὴ τοῦ σημερινοῦ ὁ ὁποῖος). Γ 462 γιατί θαρρεῖ τὰ ἔργα του πὼς ὅλοι ὁ κλέφτης ἔχου. Δ 198 ὅταν τὰ παιδιὰ βρῇ ἢ ἔχουν του παρμένα. Γ 29 ροῦχο δέ μας ἐδίδουσι μηδὲ καλίκωσί μας ¹⁾. B 233 ἡ ἐλπί μου φεύγει καὶ Γ 464 ἐλπί τῇ παιδωμῆς μου. Γ 494 καὶ βροῦμε μεγαλύτερες κρίσεις, καημοὶ (ἀντὶ καημὸνς) καὶ πάθη. E 229 δὲ Πάουλο μηδὲ Πέτρο (ἀντὶ μηδὲ - μηδέ). Γ 565 ὦ παῖρέ μου σε διάβολε, Ἰντερμ. B 47 ὁ μέγα Ζεὺς καὶ 72 τοῦ Ζεὺς καὶ Ἰντερμ. Γ 114 τοῦ μεγάλου Ζεὺς Ἰντερμ. Γ 127 τὸ σάλπιγγα. Πρόλογ. 33 τοῦ νοός της, Ἀφιέρ. 59 ἡ εὐρύχωρος θάλασσα Ἀφιέρ. 63 ἡ χάρις καὶ Ἀφιέρ. 27 τῇ χάρις σου, ἀλλὰ Γ 296 ἡ ὁδὸ τὴν εἶχε βάλει, Πρόλογ. 102 τὰ παθε σ'τὴ γῇ κ' εἰς πέλαγος θρηναῖται, Γ 652 εἰς νοῦ μεγάλες κρίσεις, Ἰντερμ. A 11 εἰς ἐμορφιές ταῦτα ἄνευ ἄρθρου μετὰ τὴν πρόθεσιν εἰς ἐκφερόμενα φαίνονται ἄλλότρια τοῦ δημώδους λόγου ²⁾.

Πολλὰ τούτων (καὶ ἄλλων) δύνανται νὰ εἶναι, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ὄντως εἶναι, ἀβλεπτήματα ἢ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, ἀντιγράφοντος εἰς τὸ καθαρὸν τὸ πόνημα αὐτοῦ ἢ καὶ τοῦ τυπογράφου οὕτως ἀναγινώσκεται A 294 λέγει μου, εἰς τοῦτο ποῦ μου λές δὲ θέλω καὶ λογιᾶσαι ἀντὶ 'δεῖ θέλω καὶ λογιᾶσαι. B' 195-197, γιατί δὲ θὰ μ' ἀφήση, λέγει ποτὲ νὰ παντρευτῶ, ὥστε νὰ μὴ γνωρίση τὸ κύριον, ποῦ μ' ἔσπειρε ταῦτα παραβαλλόμενα πρὸς τὰ ἐφεξῆς στ. 216-7 καὶ δὲ λογιᾶζει οὐδὲ ποσῶς νὰ μὲ παντρέψη ἀκόμη, ὥστε ὁποῦ, νὰ εἶναι μπορετό, νὰ μάθη τὴ γενιά μου πείθουσιν ὅτι τὸ μὴ ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ φθείρει τὴν ἔννοιαν. λοιπὸν ἢ γρ. μου ἢ ὥστε ποῦ νέ. . . Τὸ ἐναντίον σφάλμα φαίνεται ὅτι λανθάνει ἐν Γ 387 καθημερινὸ ξετροῖχει, καινούργιες τέχνες καὶ εὗρεσες, ὅγια νὰ μου θελήση, μιᾶς μέρας σκιᾶς ἀνάπαισι σωστῆς νὰ μου χαρίση ὅτι ἀντὶ τοῦ νὰ μου θελήση γρ. νὰ μὴ θελήση, βλέπει ἕκαστος οἴκοθεν. Πρόλογ. 78 μεγάλοι ἄνθρωποι ἐμείναι καὶ βασιλεῖς στεμένοι γρ. (ἐ)στεμμένοι καὶ ἐγίνασι. Ὁμοίως διὰ δύο μ μ γρ. καὶ τὴν μετοχὴν πρικαμμένος (πικραίνομαι) ἐν B 156, 167, 232, 238, Γ 364 κλπ.

Ἀναμφίβολα τυπογραφικὰ παροράματα εἶναι τὸ γλῆρω 498 ἀντὶ γλείρω, ὅπως ὁρθῶς ἀναγινώσκεται ἐν B 399, Πρόλογ. 114 λαμπε-

1) Περὶ τοῦ κ ἀντὶ γ ἐν τῇ λέξει καλίκι, καλικώνω, καλίκωσι κτλ. ἰδὲ Γεν. Γλωσσ. σ. 142, προβ. ἔτι πληωρόκι ἀντὶ πληωρόγι.

2) Τὸ ἀνωτ. σ. 24 μνημονευθὲν σ' ἔντρομο δικαιολογεῖται, διότι τὸ ἀπλοῦν ἐνδρομος δὲν συνηθίζεται πλέον. ἐκκληρονομίθη ἄρα ἐκ τοῦ χρόνου, ὅτε τοιαῦτα ἀναρθρα ἐμπρόθετα ἦσαν ἔτι συνηθῆ.

ρότη ἀντὶ λαμπυρότη Προλογ. 114 καὶ Α 254 λαμπύρισαν, τὸ ἐν Β 79 τό 'βαλε ἀντὶ ἔβαλε (οὕτω διορθοῦνται καὶ ὁ ἔλλιπής κατὰ σύλλαβην στίχος), τὸ ἐν Γ 107 κάμει ἀντὶ κάμε, τὸ ἐν στ. Γ 390 κρεμνᾶμε ἀντὶ κρεμνᾶ με, (δύο λέξεις), τὸ ἐν Γ 575 καὶ Ἰντερμ. Γ 123 εἰ δὲ 'ς ἀλλιῶς ἀντὶ εἰδὲς ἀλλιῶς, ὅπως ἀληθῶς ἀναγινώσκεται ἐν Β 40 (περὶ τοῦ εἰ δὲ πρβ. Γεν. Γλωσ. 257, περὶ δὲ τοῦ εἰδὲς ἰδὲ κατωτ.). ἐν Δ 228 ὅζω ἀντὶ ὅζω, Ε 105 ποθεμποῦ ἀντὶ πόθεν πού, Ε 222 διάολε παρέσε ἀντὶ διάολ' ἔπαρέ σε κλπ. Καὶ περὶ τὴν γραφὴν τῶν ἐν τῇ συνεκφορᾷ τῶν λέξεων παθῶν παρατηροῦνται ὀρθογραφικαί τινες ἀνωμαλίες, ἥτοι παρὰ τὴν ἀληθῆ προφορὰν οὕτω λ. χ. οἱ τύποι τοῦ ἄρθρου τόν, τήν, τῶν ἀναγινώσκονται ἐνίοτε ἄνευ τοῦ ν καὶ ὅταν ἀκολουθῇ λέξις ἀρχομένη ἀπὸ ψιλοῦ κ, π, τ, λ. χ. τῇ κερὰ Β 175, Ἰντερμ. Β' 304 τὸν οὐρανὸ τὸ τρία, τῇ παντρέψῃ Β 235, τῇ Πειτροῦ 275 337, Β 197 τὸ κύριον ἐν Γ 181 κεῖται νὰ το(ν) μπιστολοήσης ἀντὶ νὰ τὸν παστολοήσης (=εἰπῆς τὰ παστικά, ἄσματα τοῦ παστοῦ, ἐπαινετικά τῆς νύμφης, ἔδω λέγεται εἰρωνικῶς=ὕβρισης) καὶ ἀντιστρόφως ἐν Δ 380 σὲ τοῦτον ἔναι ἡ μάνα τσι ἀντὶ σὲ τοῦτο, διότι εἶναι οὐδ. γένους.

Στίχους ἐλαττωματικοὺς ἀναγράφω τινάς οἷον Α 191 μου φανίστη ἕνα καμπανὸ μέσα ἡ καρδιά νὰ κάμη, Α 273 γιατί μοῦ φανίστη πολλές βολές νὰ σοῦ γροικῆσω, Α 361 σὲ μιὰ μερὰ νὰ φρενκαστῶ, ἄ(ν) πῇ τὴν ἀθιβολή μου, Β 235 γιατί γυρεύγει ἡ μάνα τσι, ὡς γροικῶ, νὰ τη παντρέψῃ Β 313 καὶ λόγιασε τὸν ἄγγουρο, ἃ θ' ἀφήσῃ ὅπου μυρίζει, Β 466 καλῶς μᾶς ἤρθες, δάσκαλε, ἀπατὰ τὸ μαθητὴ σου κλπ.

Ἡ ἀνύγνωσις τοῦ ποιήματος ἔδωκέ μοι ἀφορμὴν εἰς τινὰς φωνητικὰς, γραμματικὰς καὶ λεξιλογικὰς παρατηρήσεις πρβλ. τό ου ἀντί υ ἐν ταῖς λέξεσι χρουσόν Προλ. 58, Α 188, 198, 212, χρουσωμένος Ἰντερμ. Α 26, κρούσταλλα Γ 457, κουρφο Β 133, ἡ ἀντὶ ω ἢ ο, πουργὸ Γ 615, α, ξετρουμίζω Α 78, 104, Γ 351 καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀφομοίωσιν φωνηέντων ἐμφανίζουσιν αἱ λέξεις θαραπαμένος, θαράπειο Γ 464, 510, καθανός Α 1-ρε καὶ ἀλλαχοῦ, λουμπούνια Γ 352 (λούπινος) τὴν γνωστὴν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ συναλοιφήν τοῦ ρέα εἰς -ρα εὐδοίσκομεν ἐν πολλαῖς λέξεσιν κατεχαρὰ Β 279, ὀβρακὴ (πρβ. ὀβρόκα τρο ὁμοίως ἐν Ἀνατ. Κρήτῃ), Γ 432, τὸ κρέας Α 98, Β 390, ἀλλὰ παραδόξως ὁ πληθ. ἐν Β 474 τὰ κρέτα. Ὁ τύπος κρέτα εἶναι ἴδιος τῆς Δυτικῆς Κρήτης, ὅπου ὅμως καὶ ὁ ἐνικός λέγεται τὸ κρές παρὰ τὸ κρέας. Πλὴν τοῦ -ρέα, εὔρηται καὶ τὸ -ριο συνεσταλμένον εἰς ρο ἐν τῷ ἀναδακρώνει Δ 85 καὶ ἀντρωμένοι Ἰντερμ. Δ 68, Ἀλλ' ἄρά γε ἀληθῆ;

Συγκοπὴν φωνηέντων ἐμφαίνουσί τινα, οἷον Α 321 κονκλωθῆς (κονκοῦλι), Ἰντερμ. Γ 31 καὶ ἀλλαχοῦ ἀκλουθῶ ἀκλούθησε ¹, πισιοκαπλόδετα

1) Μὴ καὶ τὸ κονγελῶ προήλθεν κατὰ τιαυτὴν συγκοπὴν ἐκ τοῦ κοννῶ + γελῶ ἢ ἔννοια θὰ εἶναι περίπου κοννῶν τὴν κεφαλὴν γελῶ, μειδιῶ, ὅπερ ὄντως παρα-

Δ 473 ἀντὶ -καπουλόδετα, ἀπ' τῇ βιά μου Γ 690, ἀπ' τὰ μοντιάνια Β 43, τῶν ἀγαφικῶ Γ 250. 544, ἀπαρθινὰ ἀντὶ ἐπαληθινὰ Α 406, ἀπολλάρει Γ 352, περγέλια Δ 327, ταχτέρου Ε 11 (περὶ τούτου ἰδὲ Ἀθηνᾶς ΚΗ' Ἀρχ. 16-7). Συλλαβῆς ὅλης συγκοπὴν ἐμφαίνει τὸ ψὸ ἀντὶ ψυχὴ πολλαχοῦ, καὶ τὸ ψυκὸ ἀντὶ ψυχικὸ Α 379· τούτων τὸ πρῶτον λέγεται καὶ σήμερον (πρὸβλ. τὴν φράσιν τὸ πολὺν ψί ψί χτυπᾷ ὅτιν ψέ, τὸ δὲ δεύτερον οὐχί, διὸ πιθανῶς εἶναι προῖόν βίας τῆς γλώσσης, ὅπως πάντως τὸ ἐν Β 337 δροσιτῇ ἀντὶ δροσιστῇ καὶ τὸ χστιανοσύνη Προλ. 111). Τὸ τουνηὶς ἀντὶ τουτηνηὶς (Ἰντερμ. Δ 126) λέγεται καὶ σήμερον πολλαχοῦ. Βεβιασμένον, ἂν καὶ φθογγικῶς ὁμαλόν, φαίνεται τὸ εἰς τᾶρη ἀντὶ (εἰς) τὰ ὄρη, ὅπως ἀληθῶς ἀναγινώσκεται ἀλλάχοῦ ἀπὸ τὰ ὄρη. Ἀνάπτυξις δὲ φωνήεντος παρατηρεῖται ἐν τῷ πορσοῦνιν Γ 73, πορσοινήσω Δ 402, 409, ὅπως καὶ σήμερον λέγονται, ἀντὶ (δ)ψώνων, (δ)ψωνῶ, (δ)ψωνήσω τῶν ὀχουθρῶ μας Β, 318, Μπαλουβάρο Γ 21, Σαλιβαδῶρο Α 141 (πρὸβ. καὶ σέφουκλο ἀντὶ σεῦκλον σεῦτλον καὶ φουκαριστῶ ἀντὶ εὐκαριστῶ - εὐχαριστῶ ἀντὶ τοῦ σημερινοῦ μονιτάρου (ὀλομονιτάρου, μονιταρίζω) κεῖται ἐν Ε 32 τὸ ἄνευ ἀναπτύξεως ἀρχαιότερον μονιτάρου¹.

Ἡ ἐκ τοῦ πλήρους γραφὴ τῶν λέξεων συγκαλύπτει συνήθως τὰ φωνητικά πάθη καὶ μόνον σπανίως ἐπιτρέπει νὰ παρατηρήσωμεν αὐτά. Οὕτως ἐν Ἰντερμ. Β 43 ἀναγινώσκεται οἱ τρεῖ μας, ἦτοι τὸ φωνητικῶς ὀρθόν, ἀλλὰ πανταχοῦ ἀλλάχοῦ τὸ πλήρες οἱ τρεῖς μας Ἰντερμ. Α 56, 84 κλπ. Ὁμοίως δείχνει Γ 620, συνήθως δὲ κεῖται κτ (=κτ ἢ χθ), πολλάκις μάλιστα ἐν τύποις ἐν οἷς τὸ κτ ἀντὶ χθ εἶναι ἄτοπον, λ. χ. ἐν τοῖς παθητικοῖς ἀορίστοις δεκτῇ Ἀφιέρ. 47, Ε 144, νὰ σμικτῇ Γ 446, ρίκτου Γ 459, μαζωκτῆκας Γ 695, πετακτῶ Α. 197, Γ 400 ἐρρίκτα κ.λπ.

Σημειώτεον τὸ ἄγνωστον σήμερον τροντῖνα Α 303 ἀντὶ ντοτρίνα ὅπως φέρεται ἀλλάχοῦ· πρὸβλ. καὶ σφένουρα ἀντὶ σφύραινα (Σάμω) καὶ σμύναιρα ἀντὶ (σ)μύραινα (Κρήτη).

Ἀποβολὴν δι' ἀνομοίωσιν ἐμφαίνει τὸ δάκαμα Β. 329, δακάσαμεν τοῦ δακάνω ἀντὶ δαγκάνω τροπὴν δὲ δι' ἀνομοίωσιν τὸ ξεσμηλόνω, ὅπερ λίαν ἐπιτυχῶς ὁ κ. Ξανθουδίδης ἀνάγει εἰς τὸ ξεσμηνηνόνω σμῆνος· πρὸβλ. καὶ τὸ ὑποκοριστικὸν τοῦ ἐσμός, ἀσμάρι(ον) λεγόμενον ἐπὶ

τηρεῖται πολλάκις.

1) Πρὸβ. Ξανθουδίδην Δεξ. Ἀρχ. 1, σ. 160-1. Σημειῶσαι τὴν προφορὰν τοῦ κτ ἐν τῇ λέξει ταύτῃ, ὅπως καὶ ἐν τῇ λέξει πόντα, διάφορον τοῦ κτ ἐν λέξεσιν Ἑλληνικαῖς, οἷον ἐναντίος, ἀντίδικος, ἀντίκρυ, ἀπαντῶ κλπ. Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι ἐν μὲν ταῖς Ἑλλην. λέξεσιν ἀπὸ τῶν μετγν. χρόνων τὸ κτ ἀφωμοιώθη κατὰ τὸ ἡχηρὸν εἰς πδ καὶ οὕτως ἐκληρονομήσαμεν αὐτὰς μετὰ τοῦ αλ, ἐν δὲ ταῖς ὕστερον γνωσθείσαις ξέναις ταύταις ἠκούομεν κτ καὶ ὁ παλαιὸς νόμος ἐκεῖνος τῆς ἀφωμοιώσεως δὲν ἴσχυε πλέον.

τῆς ομάδος τῶν περδίκων, τῆς ἀθερίνας, κλπ. ἀντὶ τοῦ σημερινοῦ *μαλιτζάρω* κεῖται ἐν Δ 318 τὸ ἀπαθὲς *μανισάρω*. Ἐν τῇ συμπλοκῇ τῶν λέξεων *κιὰς+γουλεᾶ* ἀπεβλήθη τὸ γ, πάντως κατ' ἀνομοίωσιν, διότι ἐν Α 85 καὶ Γ 646 κεῖται τὸ πλήρες *μηδὲ γουλεᾶς*, οὐδὲ *γουλεᾶς*, ἀλλὰ Β 253 *κιαουλεᾶς*, ὅπως καὶ σήμερον λέγεται. Ἐδήλου ἄρα κατ' ἀρχὰς ὅσον χωρεῖ ἡ γουῶλα (*gula*), ἔπειτα τὸ ὀλίγον κατ' ὄλον, καὶ περαιτέρω ἐν ἀρνητικαῖς φράσεσι τὴν παντελεῖ ἀπουσίαν παντός (πρβ. Γ 646 οὐδὲ *γουλεᾶς μαν-τᾶτο*).

Ἐν Α 20 κεῖται νέα γενικὴ πληθ. τῷ διάξω (*διάξις* = *διαγωγή*) ἡ δδὸ Γ 296 ὁ πάππος παροξύτονον ἔτι ἐν Γ 279 τοῦ πάπιου *τοη λογᾶται*¹⁾

Κατὰ τὸ γένος μετεβλήθησαν ὀλίγα, λ. γ. τὰ κίντυνα κατὰ τὰ βάσανα, τὰ πάθη κ. τ. λ. (Προλογ. 68), τὰ νεφρά (Δ 18) κατὰ τὰ πλευρά κ. τ. τ., ὁ κόκκαλος (Γ 234) τὸ ἄνω μέρος τὸ περὶ τὴν ὀσφύν μηριαίου ὀστού, (τοῦτο δύναται νὰ εἶναι ἀρχαῖον, ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι εἶναι μεγειθυντικὸν τοῦ οὐδ. τὸ κόκκαλον). Ἔς τὴ μεγαλειᾶ σου Ἀφιερ. 57 ἀντὶ τὰ μεγαλειᾶ σου κατὰ τὸ συνώνυμον *μεγαλειότης*, *μεγαλωσύνη*. Ὑπερθετικά τινα, οὐχὶ πάντα τῆς λαλουμένης, ἀναγινώσκονται, πρβλ. ἀξιότατα, πιστότατα, καλότητα (τοῦτο ἤκουσα ἐν Κρήτῃ ἄλλοτε), λαμπρότατο, ὦ καλορριζικότατο, σίχους ὁμορφότατους, μεγαλιώτατος, γλυκώτατο, (τὸ γλυκώτατο ἐν δημοτικῷ ὅσμοτι φέρεται ἐν Κρήτῃ), πνθεινότητο, δικαιοσύνη, ὠραιότητα, τοῦ μεγαλιώτατον, εὐγενικότατος, φωτερώτατος, ψηλότατε, πολλότατων.

Ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἄξια εἶναι ἐπιρρήματά τινα, ἅτινα διὰ τὰς πολλὰς ἐν αὐτοῖς ἀναλογικὰς μεταμορφώσεις, πολλὰς παρέχουσι δυσκολίας, πρβ. τὰ εἰρημένα ἐν Πανεπιστ. Ἐπετ. Ζ σ. 80 κ. ἑξ. Τούτοις ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω ὀλίγας λέξεις περὶ ἐπιρρήματός τινος ἀπίς=ἔπειτα. Τοῦτο γράφουσιν ἄλλοι μὲν διὰ τοῦ *ει* ἀνάγοντες εἰς τὸ ἀρχαῖον *ἐπεῖ*, ἄλλοι δὲ διὰ τοῦ *η* ἀνάγοντες εἰς τὸ Ἰων. *ἀπ' ἧς* πρὸς ἀμφοτέρας τὰς ἐρμηνείας ταύτας ἀντιτάσσονται σοβαροὶ λόγοι· οὕτω πρὸς τὴν ἐκ τοῦ *ἐπεῖ* παραγωγὴν, ἡ παρατήρησις ὅτι τὸ *ἐπεῖ* καὶ ἐν τῇ Κοινῇ δὲν ἦτο σύννηθες καὶ ἐν τῇ μεσαιωνικῇ φαίνεται ἄχρηστον, ἐκβληθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκφραστικωτέρου *ἐπειδὴ*· πρόσθετος ὅτι λέγεται καὶ κατ' ἄλλους τύπους, οἵτινες δὲν δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς τὸ *ἐπεῖ*. Πρὸς δὲ τὴν ἐκ τοῦ Ἰων. *ἀπ' ἧς* ἀντιτάσσεται ἡ

1) Τὸ ὄνομα πάππος μετεβλήθη παραδόξως καὶ τὴν κατάληξιν καὶ τὸν τόνον, ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ τονίζεται ἐπὶ τῆς παραληγοῦσης, φαίνεται ὅτι ἀρχαιότερα μεταβολὴ εἶναι ἢ τῆς καταλήξεως· εἰκάζω ὅτι ἐκ τοῦ πληθ. *παπποῦδες* ὠρμήθη πρῶτον τὸ *-ους*, *πάππους* (ὁμοίως τοῖς θηλ. εἰς *-οῦ-οῦδες*, *ἀχειλοῦ ἀχειλοῦδες*, *Πετροῦ Πετροῦδες* κ.τ.λ.). Ἐπειτα δὲ καὶ ὁ καταβιβασμὸς τοῦ τόνου κατ' ἄλλην ἀναλογίαν πρὸς τὰ θηλ. ταῦτα εἰς *οῦ*. Ὑπολείπεται μόνον ἡ δυσκολία κατὰ τίνα πρότυπα ἐσχηματίσθη ὁ πληθ. *παπποῦδες* ἀντὶ οἱ πάπποι. Δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ *παπποῦδες* ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ *κυροῦδες* ἀλλὰ πάλιν γεννᾶται ἡ ἀπορία περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ *κυροῦδες* τούτου.

παρατήρησις ὅτι τοιαύτη Ἰωνικὴ χρῆσις καὶ μάλιστα ἐν Κρήτῃ φαίνεται ἀδιανόητος. Ἄλλοι συνῆψαν πρὸς τὸ ἰταλ. *proi*, ἀλλὰ καὶ τοῦτο φαίνεται ἀπαράδεκτον διὰ τε τὴν χρῆσιν αὐτοῦ καὶ ἐν χώραις εἰς ἃς δὲν παρέμειναν οὐδὲ κατεκράτησαν οἱ Ἰταλοί, καὶ διὰ τὴν πολυτυπίαν τοῦ ἐπιρρηματός. Διὰ ταῦτα πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ὅπως ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἡ πρόθεσις μετὰ λέγεται ὑπὸ πολλῶν ἐπιρρηματικῶς ἐπὶ τοῦ ἔπειτα (αὐτὰ ἔκαμα, μετὰ ἐπῆγα ἀντὶ μετὰ ταῦτα), οὕτω καὶ παλαιότερον ἡ πρόθεσις ἀπὸ ἐκ φράσεων, οἷον *κι' ἀπὸ τότε κι' ἀπὸ σήμερον κ' ὕστερα, κι' ἀπὸ χθὲς κ. λ. π.* ἀφηρέθη κατ' ἐμὴν γνώμην ἐπὶ τοῦ *κατόπιν, ἔπειτα*, ληφθεῖσα δ' ἐπιρρηματικῶς ἐρρηθμίσθη σὺν τῷ χρόνῳ ἐν τέλει κατὰ ἄλλα ἐπιρρήματα. Οὕτως οἱ κάτοικοι Λεντεκάδας λέγουσιν ἔτι τοῦτο ἀπαθὲς *πήγαινε κι' ἀπὸ ἔρχομαι*, οἱ Κρητὲς καὶ οἱ Νάξιοι *κι' ἀπὸς* (πρβλ. *τότες, ἀποστότες* καὶ A 297), ἄλλοι καὶ μάλιστα πολλῶν χωρῶν (Αἴνου, Θήρας, Ἀρκαδ., Κορσικῆς, Χίου κ. τ. λ. καὶ ἐν πολλοῖς δημοτικοῖς ᾠσμασι) *κι' ἀπὲ, κι' ἀπὲ τὰ λησμονᾶτε* (ὁ τύπος *ἀπὲ* τῆς προθέσεως ἀπὸ ἀνεγνώσθη ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Καππαδοκίας τοῦ Ι' αἰῶνος, πρβ. Ἀθηνᾶς KΣΤ', σ. 134), *ἀπὲς* δὲ κατὰ τὸ ὕστερις, (πρβ. *ἀπέκεις, μάλλιο κατὰ τὸ κάλλιο κ. λ. π.*) (πρβ. Πανεπιστ. Ἑπετ. ἐνθα ἀνωτ.) ἐν Ὁφει καὶ ἐν Κρήτῃ *κι' ἀπός, κι' ἀπόις, κι' ἀπόσταν ἀπί-τις* B 370 καὶ *ἀπί-τι* B 222. Οἱ ποικίλοι οὗτοι τύποι εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἠδύναντο ν' ἀναπτυχθῶσιν ἐκ τοῦ Λατ. *proi* καὶ ἰδιαίτερος ὁ ἐν Ὁφει. Ὁμοίως εἶναι ἀξιοσημεῖωτον ὅτι ἐν πολλαῖς χώραις τὸ ἐπίρρημα τοῦτο ἔχει συνήθως (οὐχὶ πάντοτε, π. χ. ἐν Πόντῳ Χίῳ, Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ) πρὸ αὐτοῦ τὸ καὶ, *κι' ἀπό, κι' ἀπὲ, κι' ἀπός, κι' ἀπὲς* (B 241, 483), *κι' ἀπόις*, δι' οὗ δηλοῦται ὅτι ἄλλη πρότασις ἢ ἄλλο τι ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ, καὶ οἱ λέγοντες παρεσιώπων αὐτό, ὅπως συμβαίνει καὶ σήμερον εἰς τὸ μετὰ.

Σημειωτέοι φαίνονται προσέτι οἱ σχηματισμοὶ ἀμπόδιτρο B 190, 191, 193, 195' ἡ *πρικότη* B 105 παρὰ τὸ ἡ *πρίκα* = ἡ *πίκρα* ἢ *πικρία*: ἡ *δργητα* Γ 273, ἡ *ἄργητα* Ἰντερμ. 18 κατὰ τὸ ἡ *μάνητα* κ. λ. π. περὶ, ὦν ἰδὲ MNE B' 9' *ἀφορμάγρα* A 194, *ἀνοστάγρες* A 223, *λωλάγρες* 228, *ζαβάγραν* Γ 146 κατὰ τὸ *ποδάγρα, χειράγρα* (Γεν. Γλωσσ. 305) *ἀδικωσύνη* Ἰντερμ. B 172 κατὰ τὸ ἐναντίον *δικαιωσύνη* *ἀθιβολαρίνες* B 72 κατὰ τὸ συνηθέστερον *λογαρίνες* (=ἀνόητοι, ἄτοποι φλυαρίαι), (πρβ. *πουλαρίνα* = ἡ νέα ὄνος) τὸ *σκέπος* Ἀφιέρ. 42, τὸ *ἔπαινος* Ἀφιέρ. 25, τὸ *σπλάχνος* Γ 379 καὶ τὸ *δῶρος* Ἰντερμ. Δ 123, τὸ *ψῆλος* Προλ. 21, 54, Γ 680 κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν MNE B' 62-4 ἡ *πλουμοῦσα* A 215, *πολυκλωνοῦσα* E 308, κατὰ τὸ *ἀθοῦσα, ξανθομαλλοῦσα* κ. λ. π. (MNE B, 162) *τάσσιμο* Ἀφιέρ. 65 καὶ Γ 305 ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος *τάσσω* ἀντὶ τοῦ συνήθους *τάξιμο*, πρβλ. καὶ *φταίσιμο* ἀλλαχοῦ ἀπὸ τοῦ ἀορ. *ἔφταισα*, νῦν *φταίξιμο* ἀπὸ τοῦ νεωτέρου ἀορίστου *ἔφταιξα* τὸ *μῆλο* τὸ *δικασιμὸ* Ἰντερμ. A 106 καὶ Ἰντερμ. B 73. (Ἰδὲ Πανεπιστ. Ἑπετ. Z σ.3 κ. ἑξ.) τὸ *δικάσιμο* δὲ ἐπὶ τοῦ *δίκη* ἐν Ἰντερμ. B 50. Ἀξία σημειώσεως εἶναι

καὶ τὰ ἐπίθετα ὁ βρόμος καὶ ὁ σπλήνης ἀπὸ τῶν οὐσ. ἡ βρόμα καὶ ἡ σπλήνα (σπλήν) ἐν Β 367, 446 καὶ Δ 362 (ἐν Β 378 κεῖται χνότο καὶ βρόμο βγάνει, ἦτοι τὸ οὐσ.) περὶ τούτων ἴδε Ἀθηνᾶς Τόμ. 36 σελ. 192 κέξ.), ἀδεξωπὸς 508 μετὰ ὑποκοριστικῆς καταλήξεως -ωπός, περὶ ἧς ἴδε ΜΝΕ Β' σ. 456. Ἀξιοσημεῖωτον καὶ τὸ ὑποκοριστικὸν βολίτσα (Δ 591) ἀπὸ τοῦ βολά=φορά.

Τὸ ρῆμα φνύλλολογῶ ὅπερ ἄλλοτε εἶχε τις τὴν τόλμην νὰ κηρύξῃ ἀνύπαρκτον, καίτοι ἐγὼ ἐμαρτύρουν ὅτι ἐλέγετο ἐν Κρήτῃ, ἀναγινώσκεται ἐν Α 208, ὡς καὶ τὸ παράγωγον φνύλλολόημα Α 218 γενικῶς ἐπὶ τοῦ μελέται, τὸ φνύλλολόημα ἤφηκα. Ἐπειδὴ δὲ καθ' ἃ ἐλέχθη ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΑΒ' σ. 247 κέξ., τὸ ρῆμα ὡς β' συνθετικὸν -λογῶ καὶ τὸ -λόγος, λόγιον ἐν τισι συνθέτοις κατέστησαν ἀπλῶς παραγωγικαὶ καταλήξεις (πρβλ. τὰ Λατ. εἰς -igare, navigare, litigare κ. λ. π. ἐκ τοῦ -ago), διὰ τοῦτο ἐλέχθη καὶ ἀτιμολοήσω Γ 179 ἐπὶ τοῦ ἀτιμάσαι, ὑβρίσαι πρβ. καὶ ἄρμαστολογῶ = προξενεύω, ἦτοι λέγω περὶ ἄρμαστοῦ ἢ ἄρμαστῆς (Σάμω), νὰ τὸν παστολοήσῃς=νὰ τὸν ὑβρίσῃς, ἦτοι νὰ τοῦ εἰπῇς τὰ παστικά ὅπου τοῦ πρέπουν (εἰρωνικῶς) (ἴδ. Ἀθηνᾶς ΣΤ' σ. 141), ὅπως καὶ προξενολογᾶται = προξενεύεται, παντρολογᾶται = παντρεύεται κ. τ. λ.²

Τὸ ρῆμα βαστάζω -βαστῶ μετεσχηματίσθη εἰς βαστάρω Δ 251, ὅπως καὶ ἄλλα ὀλίγα τινὰ, οἷον γιοματάρω = γευματίζω, καὶ ἀτοσιάρω = ἀτονῶ (ἴδὲ Ξανθοῦδίδην ἐν Λεξ. Ἀρχ. 1, σ. 138 καὶ Γεν. Γλωσ. σ. 122).

Τὸ ρῆμα ἐρίζω ὡς ἐπὶ ἀλληλοπαθείας λεγόμενον ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν μτγν. κατὰ μέσσην φωνὴν ἐρίζομαι, ἔπειτα συνετέθη μετὰ τῆς προθέσεως σὶν πρὸς σαφεστέραν δήλωσιν τῆς συγχρόνου καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργείας συνερίζομαι, μετὰ ταῦτα ἐπειδὴ τὸ ο μάλιστα κεῖται μεταξὺ τῶν συνθετικῶν μερῶν ὡς συνδετικὸν φωνῆεν, ἐγένετο τέλος συνορίζομαι (ἐν Γ 372), οὕτω δὲ λέγεται καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ, καθὼς καὶ τὸ ὄνομα συνορисиά καὶ τὸ οὐδ. τὸ συνορисиό.

Ἡ χρῆσις τοῦ σ ἐν τοῖς παθητικοῖς τύποις ἐπέδωκε κατ' ἀναλογίαν ἐν

1) Πρὸς τὰ ἐν τῇ Ἐπετηρίδι ἀναγραφόμενα τοιαῦτα εἰς -μαῖος ἐπίθετα προστεθήτωσαν καὶ τὰ ἐξῆς: ξυμβολιμαῖος δίκας Ἡσύχ., προστιμαῖος Διον. Κασ. 47, 17, ὀμβρομαῖα ὕδατα τοῦ 1322 ἐν ἐγγράφοις τῆς Μονῆς Χιλανδαρίου προελευσιμαῖων καὶ λοιπῶν ἀρχόντων, νεκριμαῖος (Βαλαωρ.), κλειριμαῖος Glos. Laod., λαθριμαῖος, τυχημαῖον, μπλεξιμαῖος Κυπρ. πεζεμαῖος καὶ πεζεριμαῖος καὶ ρκαζισιμαῖος (=χρειαζ-) αὐτόθι· ριζιμαῖος, ἀπορριψιμαῖος Κρήτῃ, ριψιμαῖος, καὶ ρειψιμαῖος Κύπρῳ, φριξιμαῖος καὶ φριξισιμαῖος αὐτόθι· εὐρισκιμαῖο Σύμη, περασιμαῖα Χίω, φθοριμαῖος Germano 153 (πρβ. καὶ Ἀθηνᾶς ΚΒ' σ. 240-1).

2) Ἡ ἐπ' ἐσχάτων προταθεῖσα γνώμη περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ πολυθρυλήτου ἄρματωλὸς ἐκ τοῦ ἄρματο-λόγος δὲν δύναται ν' ἀληθεύῃ· διότι πρῶτον μόνον ἐν τισιν ἰδιώμασιν φαίνεται συσταλὲν τὸ -λόγος ἐν τοιούτοις συνθέτοις εἰς -λος, οὐχὶ δὲ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἰδίᾳ οὐχὶ ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ὅπου ἡ λέξις αὕτη συνηθίζετο, καὶ ὅπου θὰ ἐπλάσθη, ἔπειτα τῶν συσταλόντων εἰς -λὸς σφύζονται πολλαχοῦ καὶ οἱ πληρέστεροι τίποτις εἰς -λόγος (-λόος), τοῦτο δὲ οὐδαμοῦ εὐρέθη λεγόμενον οὕτω; ἀπαθέστερον.

τῇ νεωτέρῃ γλώσσῃ· πρβ. ἀπαρηγήθηκα Ἰντερμ. Γ 25, ἀλλαχοῦ δὲ ἀρνή-
σθηκα ὁμοίως λέγεται ἐν Κρήτῃ δοσμένος (ἀλλὰ παραδομένος) θεσμένος
χωτμένος κ. τ. λ.

Μετοχαὶ εἰς -όμενος ἀντὶ -όμενος ἀναγινώσκονται τινες : ἀρεσκού-
μενον Α 291, ἀφτούμενο Β 228, Γ 216, μελλούμενα Ε 314· εἰς -άμενος
μία, χαιράμενη Δ 544, Ε 182, 278, 324=χαίρουσα ¹⁾ (ιδὲ ΜΝΕ Α' 613-18).
Ἐν Β 63 κεῖται καὶ ἡ μετοχή τοῦ ἔμαθον, μαθὼς σὰν εἶσαι βούβαλος
(ιδὲ ΜΝΕ Β' 121 σημ.) καὶ ἐν Δ 455 εἶχα (εἰ)πόντα (ιδὲ ΜΝΕ Β' 122-3).

Ἡ προστακτικὴ τοῦ πῶνω ἀναγινώσκεται πολλαχοῦ πιάς, πιάς κα-
τὸ δαχτυλίδι μου Γ 481, Ἰντερμ. Β 45, 55 κ. λ. π. πιάς το ἐν Γ 340·
Ἡ ἀποβολὴ τοῦ ε ἐν τούτοις δὲν ἔγινε φωνητικῶς, διότι ἐν Κρήτῃ δὲν
προφέρονται τοιοῦτοι ἄνευ τοῦ ε τύποι, ἀλλ' εἶναι ἀναλογικοὶ πρὸς τὸν
ἄφης (ἐκ τοῦ ἄφες) παρὰ τὸ ἄφησε. Ὅμοίως λέγεται καὶ θές, δὸς καὶ
πληθ. θέστε δόστε καὶ ἀφῆστε. Κατ' αὐτὰ δὲ ἐλέχθη καὶ ὀρίστε, κοπιάστε
πιάστε, πιάς τονε κ. τ. λ.

Σύνθετα τοῦ εἶδους dvandva ἀναγινώσκονται τὸ στεφανοβλοηθῇ ἐν
Β 306, τὸ φοβ ρότρομη Γ 664, τὸ πισιοκαπλόδετα Δ 473 (=ὀπιστιὰ
καὶ καπουλοδέτης), τὸ δὲ χοιρομεροκόγκαλο Α 96 ἐρμηνεύεται ὡς κόκ-
καλο χοιρομηρίον.

Περὶ τῶν ρημάτων τῶν ἀπὸ τοῦ ξε ἀρχομένων, ξενεφρίζω Γ 529 =
ἐξαιρῶ, σπάζω τὰ νεφρά, ξερραχίζω Α 144, 155 = πλήττω τὴν ράχιν,
ξεσειρίζω Γ 412 = ἐξέρχομαι ἐκ τῆς σειρᾶς, ἐκπίπτω ἐκ τοῦ γένους, μετα-
βάλλομαι, ξεσμηλόνω Γ 707 = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ σμήνους, ταράσσω, ιδὲ
Λεξ. Ἀρχ. Ι σ. 8 κ. ἑξ.

Συντακτικὰ μνείας ἄξια σημειῶ τὰ ἀκόλουθα : πλεά του χαριτωμένη,
κι' ἄλλη δὲν ἔ(ν) καλλιὰ σου, ἄλλος καλύτερός μου Α 161, ἦτοι γενικὴ
ὡς δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως, χρῆσις διασωθεῖσα ἐν τούτοις, ἀλλαχοῦ
δὲ παραλαμβάνονται ἐμπρόθετοι προσδιορισμοὶ μετὰ τῆς παρὰ καὶ ἀπὸ·
Δ 479 ἀναγινώσκεται ἡ μετὰ συντεταγμένη πρὸς γενικὴν, μετὰ γειᾶς,
ὁμοίως Ἰντερμ. Β 120 μετὰ λόγον μου ν' ἀντισταθοῦσι = πρὸς ἐμέ,
Ἰντερμ. Γ 121 μετ' αὐτον ²⁾ νὰ μιλήσω, Ε 210 καὶ Ἰντερμ. Δ 63 μετὰ
χαρᾶς ὅ καὶ σήμερον σφύζεται ἐν κοινῇ χρήσει. Α 407 καὶ Β 287, ὅλων
ἐμπρὸς=πρὸ πάντων. Ἐν τῇ περιφράσει τῆς ἀντωνυμίας τοῦ β'. προσώ-
που σὺ διὰ τοῦ ὀνόματος ἡ ἀφεντιά σου τὸ ρῆμα φέρεται κατὰ δεύτερον ἢ

1) Ἀξία σημειώσεως ἡ ἰδιαιτέρα σημασία, ἣν ἔλαβεν ἡ μετοχή χαιράμενος ἐν
Κρήτῃ· ἐνῶ δηλαδὴ χαρούμενος λέγεται καθολικῶς ὁ χαίρων, χαιράμενη λέγεται
σήμερον εἰδικῶς ἐπὶ τῆς γυναικός, ἣς ὁ ἀνὴρ εὐρίσκεται ἐν τῇ ζωῇ. Οὕτω λ. χ. ἀπερ-
χομένη ἐκ τινος οἰκίας γυνή τις, εὐχεται αὐτῇ «χαιράμενη καὶ ἀπρίκαντη καὶ γλυκοσα-
λισμένη, νὰ χαρῆς τὰ παιδάκια σου κι' ὅτ' ἀγαπᾷς, ὁ θεὸς νὰ συχωρῶσθαι κ' ἐκείνων, ὅπου
ἔλειψαν ἀπὸ παδά».

2) Ἡ παροξυτονία αὐτον ἀντὶ αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς σύγχυσιν τῶν ἀντωνυμιῶν
αὐτός, αὐτή, αὐτό καὶ οὗτος, αὕτη, τοῦτο.

τρίτον πρόσωπον ἀδιαφόρως, ἦτοι ἡ σχετίζεται πρὸς τὸ ὄνομα ἡ ἀφεντιά ἢ πρὸς τὸ νοούμενον σὺ (σχῆμα κατὰ σύνεσιν): οὕτω Β 26 *νὰ ζήσῃ ἡ ἀφεντιά σου*, Α 57 *ἡ ἀφεντιά σου ὡς φρόνιμη*¹, θέλει ξεδράμει, Γ 221 *δύναμι δὲν ἔχει ἡ ἀφεντιά σου· ἀλλὰ ἐν Γ 622 ἡ ἀφεντιά σου βρίσκεισαι, πέρασε ἡ ἀφεντιά σου, Γ 15 ἡ ἀφεντιά σου νὰ θὰ γενῆς πρᾶματευτής, Δ 241 πέ μου ἡ ἀφεντιά σου, 587 κόπιασε ἡ ἀφεντιά σου, Ε 331 καὶ πάλι ἐσύ, κερά Μηλεά, χαίρου το ἡ ἀφεντιά σου.*

Κατὰ τὸ νοούμενον συνετάχθη ἐν Α 277 ζῶ (ζῶον) *κακοδιαταμένε, ἀντὶ -μένον*. Ἐν Γ 474 κεῖται τὸ *θές καὶ θέλω ἐγροίκησα καὶ κάνουσι γάμο*, ἐνθα ὅλη πρότασις μετὰ τοῦ ἄρθρου τὸ (τὸ *θές καὶ θέλω* = ἡ ἰδική σου καὶ ἡ ἰδική μου θέλησις) ἐκφερομένη λαμβάνεται ὡς ὑποκείμενον· ἐν δὲ τῇ συνήθει σήμερον φράσει «δὲν θέλω ἀπὸ τὸ *νὰ μὴ σε χάσω σου*» τὸ ὅλον *νὰ μὴ σὲ χάσω* λαμβάνεται ὡς ἐν στοιχεῖον μιᾶς προτύσεως, συνοδεύεται διὰ τοῦ ἀπὸ τὸ καὶ σημαίνει δὲν θέλω ἀπὸ τὰς θωπείας σου (ἐν αἷς λέγεται *νὰ μὴ σὲ χάσω*).

Πολλάκις ἐν δύο διαδοχικῶς ἐκφερομένοις ρήμασιν ἔχουσι τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον, δηλοῦται τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἑτέρου μόνον: πρβ. Προλογ. 82 *ὅπου θὰ μάθῃ* = (θέλει *νὰ μάθῃ*), Α 415 *νὰ θὰ μου δείχνῃς* = *νὰ θέλῃς νὰ μου δείχνῃς*, Γ 16 *νὰ θὰ γενῆς πρᾶματευτής*· ἐν Γ 122 δὲ *μπορὰ πομένω*, Γ 297 δὲ *μπορὰ κατέχω*, Γ 305 *νὰ πὰ νὰ παραδείρω*, (ἀντὶ *νὰ πάω*), Ἰντερμ. Β 77 *νὰ θὲ ν' ἀρχίσω, μὴ θὲ νὰ σ' ἀβιζάρω κ. λ. π.* Ἐν δὲ Γ 309-10 «*καὶ γιὰ νὰ κάμω καὶ παιδὶ νὰ μὲ κληρονομήσῃ, δὲν ἔχοντας τὸ πρᾶμά μου σὰ ξένος ποῦ τ' ἀφήσει*», παρατηρεῖται ἡ σύνταξις ἢ καὶ σήμερον γνωστή, ὅταν δηλ. προηγῇται ρῆμα ἢ ρήματα πρώτου προσώπου, ἀκολουθεῖ πολλάκις ἄλλο κατὰ τρίτον πρόσωπον, εἰκάζω δ' ὅμως ὅτι εἶναι κατ' ἀλήθειαν λείψανον ἀπαρεμφάτου· οὕτω λέγεται δὲν ἔχω εἶντα κάμει παρὰ θὰ πάω, ὥστε *νὰ πᾶμε νὰ ψήσῃ νὰ φάῃ κ. λ. π.* Περὶ τῆς χρήσεως ταύτης ἴδε Γεν. Γλωσσ. σ. 198 καὶ Πανεπιστ. Ἐπετηρ. 10 σ. 70.

Ἐν Α 210 ἀναγινώσκεται καλὸ κακό, σύρσου κοντά, ὃ λέγεται καὶ σήμερον οὕτως ἢ καὶ πληρέστερον, *γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό*, ἦτοι (κατὰ διάζευξιν) εἴτε καλὸν εἴτε κακὸν μέλλει *νὰ ἔλθῃ, νὰ γίνῃ*, εἴτε περὶ καλοῦ εἴτε περὶ κακοῦ πρόκειται, εἶναι δηλ. ὑπόθεσις ἐκφερομένη ἀσυνδέτως, ἀμφιβαλλομένη δὲ καὶ ἀόριστος, μεθ' ἣν ἔπεται προστακτικὴ δηλοῦσα τὴν ἀπόφασιν ἢ τὸ συμπέρασμα ἐκ τῆς ἀμφιβολίας ταύτης.

Γλωσσάριον πολλοῦ λόγου ἄξιον συνῆψεν, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὃ κ. Ξανθουδίδης εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ ταύτην, καθὼς καὶ εἰς τὴν τοῦ Ἐρωτοκρίτου, διὰ τοῦτο ἐλάχιστά τινα παραλειφθέντα ὑπὸ τοῦ κ. ἐκδότου σημειῶ· περὶ τινων λέξεων· λ. χ. Ε 23 *ἀδικοσφαμένοι δὲν δηλοῖ πάντοτε τοὺς ἀδίκως σφαγέντας ἀλλὰ καὶ ὡς ἀρὰ ἐκείνους, ὅπου εἴθε νὰ σφαγοῦν ἄδικοι* (πρβ.

1) Σημειῶσαι καὶ τὸ ἐπίθετον *φρόνιμη* γένους θηλ. ρυθμισθὲν πρὸς τὸ *ἀφεντιά σου* καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ ἀληθὲς ὑποκείμενον, ὃ ἄρσεν. γένους.

Γεν. Γλωσσ. σ. 232). Ὅμοίως τὸ κορδόγερος ἐν Δ 71 σημαίνει τὸν γέροντα ὅπου εἶθε νὰ τὰ κορδίση, ἥτοι νὰ ἀποθάνῃ, καὶ ἐλήφθη ὡς ἀ. συνθετικὸν τὸ θέμα τοῦ ρήματος κορδίζω Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ νεκρὸς προτίθεται ἐξηπλωμένος, εἶναι ὡς νὰ ἐκτείνεται δίκην κόρδας, κορδίζεται, δι' ὃ λέγεται ἐπὶ ἀρᾶς εἰρωνικῶς ὅς τσι χαρές σου τσι κορδιοσιές, ἥτοι ὅς τὴν κηδεῖαν σου. Οὕτω λέγεται κλαίει τὸ σκασμένο, ἢ λυκόγιδα κ. λ. π. Πρόλογ. 24 ἀνεπαφάρους καὶ ἀνάμελους, ἐκ τοῦ ἀνάπασι (ἀνάπανσις) ἐγένετο ἀναπαφάρις καὶ πληθ. ἀναπαφάροι (ἴδε Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΣΤ' σ. 255 - 6) καὶ ἐκ τοῦ ἀμελῶ μετὰ τοῦ στερητικοῦ ἄν—, χάριν μεΐζονος σαφηνείας, ἐλέχθη ἀνάμελος (πρβ. καὶ Ἀφιερ. 15 καὶ 50 ἀνέφοβος Ἰντερμ. Β 171 ἄνοστε κι' ἀνενόητε) καὶ ἀναμελιάρις (ἴδε MNE 1, 139 καὶ 2, 110).

Πρόλογ. 32 ἀτιμάζουν τὴν μοῖρα καὶ Β 110 νὰ σὲ ἀτιμάζουν καὶ καταροῦνται, ἰσχυρότερον φαίνεται τὸ ἐν Β 124 καὶ τς' Ἀφροδίτης τὸ παιδί περίσσα ξατιμάζεις. Πλὴν τοῦ τύπου ἀτιμάζω λέγεται καὶ ἀτιμώνω, ἐπὶ τοῦ καταρῶμαι, βλασφημῶ κ. τ. λ. ἡ σημασία τοῦ ἀτιμάζω, ἀτιμον ἀποφαίνω κ. τ. λ. μετέστη εὐκόλως εἰς τὴν τοῦ βλασφημῶ, καταρῶμαι (πρβ. αὐτὸ τοῦτο τὸ βλασφημῶ μεταστὰν ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ κακολογεῖν εἰς τὴν τοῦ καταρᾶσθαι). Εἶναι δὲ ἄξιον σημειώσεως ὅτι τὸ ἀτιμώνω ἄν ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἀτιμόω προῆλθεν, δὲν διέσωσε τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ διαφορὰν ἀπὸ τοῦ ἀτιμάζειν ἀλλὰ κατέστη συνώνυμον αὐτοῦ. Ἐν Β 397 τὸ ξατιμώνουν κεῖται ἐπὶ τοῦ καταισχύνουν.

Γ 183 λάρια ἀγιάτρευτα (ἐκ τοῦ ἱλλός, ἱλλάρια), δηλοῖ δὲ νόσον τῶν ὀφθαλμῶν.

Ἐν Πρόλογ. 136 ἀναγινώσκειται ἡ περίφρασις φκαριστημένη ἀκρόασι νὰ ἴχωμε ἀπ' ὀνομά σας ἀντὶ ἀπὸ σᾶς καὶ Ε 199 νὰ νὰ πῇ τὸ νὰ γιὰ ὀνομά σου (περὶ τῆς χρήσεως ταύτης τοῦ ὀνόματος ἴδε MNE 2, 50)· σήμερον λέγεται καὶ γιὰ ὀνομίς σου, γιὰ ὀνομίς μου πρβ. Β 311 αὐτὸς ὅς τοῦ λόγου ται μεγάλο πόθον ἔχειν = εἰς αὐτήν Δ 362 ἐδὰ τοῦ λὲς τὰ πασικά τοῦτα σοῦ πρέπουν, σπλήνῃ τὰ πασικά = γαμήλια ἄσματα τοῦ παστοῦ (ἴδε ἀνωτ. σελ. 30)

Δ 325 σφακτά=τὰ προσωρισμένα ἵνα σφαγῶσι, τὰ σφάγια, ἃ καὶ σφαγάρια λέγονται· ἐπειδὴ δ' ὅμως ἐν Κρήτῃ διὰ τὸ ὀρεινὸν καθόλου τῆς χώρας, βόες μὲν ὀλίγοι τρέφονται, ποίμνια δὲ καὶ μάλιστα πρόβατα πολλά, ἡ λέξις περιορίσθη εἰς τὴν σημασίαν τῶν προβάτων καθόλου, ἥτοι καὶ ὅταν δὲν πρόκειται νὰ σφαγῶσιν (ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ λαμβάνεται μεταφορικῶς ἐπὶ τῶν ἀνοήτων καὶ ἡλιθίων, δίκην προβάτων).

Ἰντερμ. Γ 47 μὰ ὁ νοῦς σου μὴ δειλοσκοπᾷ=μὴ μετὰ δειλίας, δειλῶς ἐξετάζῃ.

Τὸ φουνταλλάσσει καὶ ὁ φουνταλλαμὸς Δ 459 δύνανται νὰ ἐρμηνευθῶσιν ἢ διὰ τοῦ ἀλλάσσει (φορέματα) καὶ γίνεται φουντούλλης ἢ ἀλλάσσει καὶ βάνει φοῦντες ὥστε νὰ κάμῃ ἐντύπωσιν.

δαμνός: παρ' Ἑρωτοκρίτῳ Β 708 καὶ Γ 582 ἀναγινώσκειται ἡ λ.

δαμινή (φωνή) ἐπὶ τοῦ ἀσθενῆς, μικρός, ἀμυδρός, συνήφθη δὲ πρὸς τὸ δαμάκι ἐπειδὴ δ' ὅμως ὥς ἐλέχθη ἤδη τὸ δαμάκι προῆλθεν ἐκ τοῦ δαμίν δαγμίων-δάγμα ἀντὶ δῆγμα, ἐκ τούτου δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ παραχθῇ ἐπιθετον εἰς -ινός, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἐκ τοῦ μείζονος δαμάκι, διὰ τοῦτο ἡ ἀναγωγή αὐτοῦ εἰς τὸ δαμίν δαμάκι δὲν φαίνεται δυνατή. Ἐντεῦθεν εἰκάζω ὅτι ἡ ὀρθὴ ἐτυμολογία αὐτοῦ εἶναι ἐκ τοῦ οὐδαμινός, ὅθεν ἀφαιρέσει δαμινός (πρβ. δέν, ξέρω). Ἡ σημασία τοῦ οὐδαμινού δὲν ἀφίσταται πολὺ τοῦ μικροῦ, τοῦ ἀμυδροῦ, τοῦ ἀσθενοῦς κ.τ.λ.

Κατὰ τὸ συγκόκκαλη, σύσσωμος, σύψυχος, σύσκατος κ.τ.λ. ἐλέχθη καὶ συζώνταρος Γ 477 καὶ Δ 38.

Φελλοπάπουτσα ἐν Ἰντερμ. Ε 46, ὅθεν τὸ νῦν ἐν χρήσει φελλοὶ κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν Γεν. Γλωσσ. σ. 256.

Εἰς τὰ Ἰντερμ. φαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς ἐμμύθη τὴν γλώσσαν ἀρχαιότερων ποιημάτων, διὸ συχνὰ ἐν τούτοις ἀναγινώσκονται περιφράσεις ἀντὶ ἀπλῶν χρόνων. εἴχασι σώσει = ἔσωσαν Γ 92, εἴχασι πάρει = ἐπῆραν Γ 95, τό 'χε πράξει = ἔπραξεν Γ 130, ἤθελε φύγει = ἔφυγε Δ. 231, ἤθελα γυρέψει = ἐγύρεψα 41, εἴχαμε κάμει = ἐκάμαμεν 123 καὶ 153 κ.λ.π. Πρβ. καὶ δὲν εἶχε πάρει = δὲν θὰ ἐπαιρνε Δ. 34, εἴχαμε βγάλει = θὰ ἐβγάζαμεν Δ 30, ἐθέλασιν ὁμόσει Δ. 347 = ἔχουσιν ὁμόσει καὶ Δ 540 τοῦ θελεν ἀπομείνει = ἀπέμεινεν, Ε 132 μ' ἐθέλασι σκλαβώσει = θὰ μ' ἐσκλάβωναν κ.λ.π.

Αἱ περιφράσεις αὗται ἐμφαίνουσιν ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον οἱ χρόνοι καὶ αἱ ἐγκλίσεις τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης δὲν εἶχον ἀκόμη καταστῆ πάγια τοιαῦται ὅποῖαι νῦν εἶναι.

Τεκμήρια τῆς ἐν ταῖς Ἀνατολικάῃς ἐπαρχίαις τῆς Κρήτης ἔκτοτε λαλουνμένης ἰδιαιτέρας διαλέκτου παρατηροῦνται πολλά, λ.χ. ἡ γεν. πληθ. τως ἀντὶ των(ε) τῆς κτητικῆς ἀντιονυμίας αὐτῶν, οὐχὶ τοῦ ἀρθρου τῶν, τόπων τως Ἰντερμ. Δ. 80, 119, 135-6 καὶ Β 16, 35 καὶ 36. δουλειές τως, διαφορές τως, ἀλλήλους τως 108, 110 καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τὸ ἀρχαιότερον των(ε) Ἰντερμ. Γ 124 ὁλονῶν τωρε.